

PAPER DETAILS

TITLE: TÜRK MEDENÎ KANUNU'NA GÖRE VAKIFLARDA AMACIN DEGISTIRILMESI

AUTHORS: Murat SARIKAYA

PAGES: 602-619

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1876585>

**TÜRK MEDENÎ KANUNU'NA GÖRE VAKIFLARDA AMACIN
DEĞİŞTİRİLMESİ**

THE CHANGE OF PURPOSE IN FOUNDATIONS ACCORDING TO THE TURKISH CIVIL CODE

Murat SARIKAYA* <https://doi.org/10.21492/inuhfd.970263> **Makale Bilgi**

Gönderi: 12/07/2021
Kabul : 17/10/2021

Anahtar Kelimeler

*Medenî Kanun,
Vakıf,
Amaçın
Değiştirilmesi,
Türk Hukuku,
İsviçre Hukuku.*

Article Info

Received: 12/07/2021
Accepted: 17/10/2021

Keywords

*Civil Code,
Foundation,
Change of Purpose,
Turkish Law,
Swiss Law.*

Özet

TMK m.113/I hükmü, vakıf tüzel kişiliğinde amaç değişikliğinin koşullarını düzenlemektedir. Yine amacın gerçekleşmesini önemli ölçüde güçleştiren veya engelleyen koşulların ve yüklemelerin kaldırılması veya değiştirilmesi de aynı hükme tabi kılınmıştır (TMK m.113/II). Çalışmada, vakıf tüzel kişiliği bakımından amaç kavramının anlam ve önemi açıklandıktan sonra, amaç değişikliğinin koşulları maddi ve şekli yönden ayrı ayrı incelenmektedir. Keza vakıfta amaç değişikliğine gidilen hâllerde yeni amacın belirlenme yöntemi, amaç değişikliğinin sonuçları ve sınırları üzerinde de durulmaktadır. TMK m.113/II hükmü uyarınca kaldırılması veya değiştirilmesi söz konusu olan koşul ve yükleme kavramlarından ne anlaşılması gerektiği çalışmada ele alınan bir diğer konudur. Bunun ötesinde, İsviçre Medenî Kanunu'nun ilgili düzenlemeleri bağlamında amaç değişikliğine ilişkin özellik arz eden durumlar olarak vakfedenin amacı değiştirme hakkı (Art. 86a ZGB) ve esaslı olmayan vakıf senedi değişiklikleri (Art. 86b ZGB) temel hatlarıyla açıklanmaktadır. Nihayet çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarında yararlananların vakıftan yararlanma koşullarında yapılacak değişiklikler (TMK m.110/V) özel olarak incelenmektedir.

Abstract

Art. 113/I of TCC stipulates the requirements for a change in purpose for foundations. The removal or amendments of conditions which significantly prejudice the purpose of foundation are also subjected to the same requirements (Art. 113/II TCC). In the study, the concept of purpose in foundations is initially clarified, and thereafter the material and formal requirements for the change of purpose are separately examined. The method of determining the new purpose and the results of the change of purpose as well as the limits thereof are also highlighted. Another issue discussed in the study is the notion of conditions that are subject to removal or amendment in accordance with Art. 113/II TCC. Furthermore, in the context of the relevant provisions of the Swiss Civil Code, the right of founder to change the purpose (Art. 86a SCC) and the minor changes to the foundation charter (Art. 86b SCC) are treated as special cases of change of purpose in foundations. Last but not least, the matter of changing the conditions for being beneficiary in the employee benefits foundations (Art. 110/V TCC) is distinctively examined.

EXTENDED SUMMARY

Aim of the Study: The aim of this study is to shed light onto the matter of changing the purpose in foundations. In line with this objective, the material and formal requirements for the change of purpose in foundations, the method of determining the new purpose and the results of the change of purpose as well as the limits thereof are examined in the study. This examination is carried out in the light of legal doctrine and jurisprudence pertaining to Turkish and Swiss Law.

Scope of the Study: In the study, the requirements for the change of purpose are analyzed mainly for ordinary foundations. Nevertheless, the relevant features of family foundations and employee benefits foundations are also highlighted. Furthermore, within the framework of the relevant provisions of the Swiss Civil Code (SCC), the right of founder to change the purpose (Art. 86a SCC) and the minor changes to the foundation charter (Art. 86b SCC) are treated as special cases of change of purpose in foundations. Finally, the matter of changing the conditions for being beneficiary in the employee benefits foundations is distinctively examined.

Theoretical Background and Key Findings: The notion of purpose in foundation constitutes the basis for its legal entity. In this respect, it is principle that the purpose initially set by the founder cannot be changed. As a matter of this fact, according to the Turkish Civil Code (TCC) the purpose of the foundation can only be changed in the presence of certain strict requirements (Art. 113/I TCC). Since some important changes in the circumstances may render impossible for the foundation to achieve its original purpose in the same manner. Considered from the material point of view, the requirement for the change of purpose is that the original purpose has turned out to bear fundamentally different meaning or results so that the foundation has been evidently alienated from the intentions of the founder. In this regard, it must be apparent that according to the hypothetical will of the founder, he/she would not have determined the purpose of the foundation in its original form had he/she known of the relevant change in the circumstances. For the change of purpose in the foundation it is formally sought that upon the application of the supervisory authority or the board of trustees and by taking the written opinion of the other a court decision is given. If the requirements for the change of purpose are met, the hypothetical will of the founder must again be taken into account in order to determine the new purpose. Accordingly, it should reasonably be determined how the founder would specify the purpose of the foundation at the time of the adaptation. It is also important to ensure that the new purpose is designated as close as possible to the original purpose of the foundation. Therefore, after the need that the founder wishes to meet or the benefit that he/she wants to provide has been determined correctly, the most suitable purpose under the new circumstances should be adopted. However, if an intention is declared in the foundation charter that prohibits the change of purpose, so means that the foundation must be dissolved in a situation requiring a change of purpose, this will of the founder must be respected. According to Art. 113/II TCC, the removal or amendments of conditions which significantly prejudice the purpose of foundation are also subjected to the same requirements as to change of purpose. Nevertheless, it must be accepted that in terms of changing the conditions for being beneficiary in the employee benefits foundations Art. 110/V TCC is a special provision compared to Art. 113 TCC, and the strict requirements stipulated by the Art. 113/I TCC are not to seek if the relevant change is in favor of the beneficiaries of the foundation.

Conclusions: The change of purpose in foundations is exceptional. However, it appears in practice that regardless of whether the necessary requirements for the change of purpose are met, many applications are submitted to the courts to change the purpose clause in the foundation charter, especially to expand it. It must be noted that most of the requests for the change of purpose made in this way are rejected by the Turkey's Court of Cassation. Therefore, not only theoretically but also from practical point of view, it is important to examine the subject of change of purpose in foundations comprehensively. There is no doubt that further examinations of the topic could also contribute a lot to legal doctrine as well as the practice of law.

I. GİRİŞ

Türk Medenî Kanunu, vakıf kurulduktan sonra vakıf senedi değişikliğine gidilebilmesini “Yönetimin, amacın ve malların değiştirilmesi” başlığı altında¹ TMK m.112-113 hükümlerinde düzenlemiştir². Bu bağlamda, TMK m.112 hükmü yönetimin, TMK m.113 hükmü ise amacın ve malların değiştirilmesini konu edinmektedir. Çalışmada, TMK m.113/I hükmü kapsamında vakfın amacının değiştirilmesi ve TMK m.113/II uyarınca amacın gerçekleşmesini önemli ölçüde güçleştiren veya engelleyen koşul ve yüklemelerin kaldırılması veya değiştirilmesi incelenmektedir. Belirtmek gerekir ki bu inceleme, Türk Medenî Kanunu (ve 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenîsi) hükümlerine göre kurulan, Vakıflar Kanunu’nun “yeni vakıflar” olarak tanımladığı (m.3) vakıflara yöneliktir³. Yine çalışmada olağan (klasik) vakıflar esas alınmış, aile vakıflarının ve çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarının arz ettiği özellikler üzerinde de yeri geldikçe durulmuştur.

Uygulamada vakfın amacının değiştirilebilmesi için gerekli koşulların oluşup oluşmadığına dikkat etmeksizin vakıf senedindeki amaç maddesinin değiştirilmesi, özellikle de genişletilmesi için mahkemeye müracaat edildiği anlaşılmaktadır. Bu şekilde yapılan pek çok değişiklik talebini Yargıtay’ın reddettiği belirtilmelidir. Dolayısıyla vakıfta amaç değişikliği konusunun koşulları ve sonuçlarıyla birlikte kapsamlı olarak incelenmesi teorik olduğu kadar pratik bakımdan da önemlidir.

II. VAKIF TÜZEL KİŞİLİĞİNDE AMAÇ KAVRAMI VE ÖNEMİ

Vakıf tüzel kişiliğinin zorunlu bir unsuru olarak amaç, vakfedenin arzusuna uygun olarak vakıf faaliyetinin yöneldiği hedefi ifade eder⁴. Bu bakımdan vakfın amacı, kaynağını vakfedenin vakıf senedinde açıkladığı iradesinde bulur⁵. Vakfı oluşturan malvarlığı değerleri açıklanan bu amaca özgülenmiştir (TMK m.101/I). Vakfeden, hukuk düzeninin öngördüğü sınırlar içerisinde vakfın amacını serbestçe belirleme imkânına sahiptir⁶.

TMK m.101/I hükmü, vakfın amacının belirli ve sürekli olmasını öngörmektedir⁷. Bunun yanında, amacın imkânsız (TMK m.5, TBK m.27) veya yasak amaçlardan⁸ (TMK m.101/IV) olmaması da gerekir⁹. Vakfın amacının bu nitelikleri taşıması, tüzel kişiliğin kazanılması için olduğu kadar, vakfın varlığını sürdürmesi için de gereklidir (*Karş.* TMK m.47/II, 101/IV, 116). Bu bakımdan amaç, vakıf tüzel kişiliğinin kalbi olarak nitelendirilir¹⁰.

Açıklanan mahiyet ve önemine istinaden vakfın amacının değiştirilebilmesi, kanunda sıkı koşullara bağlanmıştır¹¹. Nitekim vakfın amacının *değiştirilemezliği* prensip olarak kabul edilir¹².

¹ Mehaz İsviçre Medenî Kanunu’nun ilgili hükümleri (Art. 85-86b ZGB) ise “Vakfın Dönüştürülmesi” (*Umwandlung der Stiftung*) başlığı altında yer almaktadır.

² TMK m.107/II hükmü de vakıf senedindeki noksanlıkların tamamlanmasına ilişkindir.

³ Vakıflar Kanunu m.14 uyarınca “*Vakıfların, vakfiyelerindeki şartların yerine getirilmesine fiilen veya hukuken imkân kalmaması halinde; vakfedenin iradesine aykırı olmamak kaydıyla mazbut vakıflarda Genel Müdürlüğün; mülhak, cemaat ve esnaf vakıflarında, vakıf yöneticilerinin teklifi üzerine bu şartları değiştirmeye; hayır şartlarındaki parasal değerleri güncel vakıf gelirlerine uyarlamaya Meclis yetkilidir.*”. Görüldüğü üzere, yeni vakıfların amaç değişikliği TMK m.113 hükmüne tabi iken mazbut, mülhak, cemaat ve esnaf vakıfları bakımından Vakıflar Kanunu m.14 uygulama alanı bulmaktadır. Bu ikili durum hakkında bkz.: ALTUNKAYA, Mehmet: “Vakıflar Kanunu Tasarısı Üzerine Düşünceler”, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, C. II, İstanbul 2007, s.1700-1701.

⁴ Bkz.: İŞERİ, Ahmet: Türk Medenî Kanununa Göre Vakıf (Tesis), Ankara 1968, s.32-33; ZEVLİLER, Aydın/ACABEY, M.Beşir/GÖKYAYLA, K. Emre: Medeni Hukuk: Giriş – Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku – Aile Hukuku, Ankara 2000, s.708; ALTUNKAYA, s.1699.

⁵ Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen- und Familienrecht – Partnerschaftsgesetz, 3. Auflage, Hrsg. Peter Breitschmid, Alexandra Jungo, Zürich 2016, EISENRING Martin, Art.86 N.1.

⁶ KÖPRÜLÜ, Bülent: Medenî Hukuk: Genel Prensipler – Kişinin Hukuku, 2. Bası, İstanbul 1984, s.567; ÖZSUNAY, Ergun: Medenî Hukukumuzda Tüzel Kişiler, 5. Bası, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1982, s.387; İŞERİ, s.18; AKSOY DURSUN, Sanem: Vakfın Örgütlenmesi ve İşleyişi, İstanbul 2021, s.20-21.

⁷ Amacın belirli ve sürekli olması hakkında bkz.: ÖGÜZ, Tufan: Türk Hukukunda Vakıf Tüzel Kişiliğinin Hukuki Esasları, İstanbul 2007, s.32 vd.; AKSOY DURSUN, s.21 vd.

⁸ Vakıflarda yasak amaçlara ilişkin Yargıtay uygulaması hakkında bkz.: ÖZ, Turgut: “Vakfın Amacına İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, C. III, Dernekler ve Vakıflar, Ed. Baki İlkay Engin, İstanbul 2021, s.20 vd.

⁹ Bkz.: ÖGÜZ, s.35-36; AKSOY DURSUN, s.24 vd.

¹⁰ Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch I, 6. Auflage, Hrsg. Thomas Geiser, Christiana Fountoulakis, Basel 2018, GRÜNINGER Harold, Art.85/86 N.7; EISENRING, Art.86 N.1.

¹¹ GRÜNINGER, Art.85/86 N.7; BGE 103 Ib 161 (E.2).

¹² HÜRLIMANN-KAUP, Bettina/SCHMID, Jörg: Einleitungartikel des ZGB und Personenrecht, 3. Auflage, Zürich-Basel-Genf 2016, s.382; EISENRING, Art.86 N.1; AKİPEK, Jale/AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya: Türk Medenî Hukuku, C. I, Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku, 14. Bası, İstanbul 2018, s.695.

Gerçekten de vakıf tüzel kişiliği doğduktan sonra ne bizzat vakfedenin ne de vakıf organlarının¹³ amacı değiştirme yetkisi vardır¹⁴. Derneklerden farklı olarak vakıflarda organların tüzel kişiliğin yapısını değiştirme yetkisi bulunmadığı için vakfın durağan (sabit) bir yapıya sahip olduğu kabul edilir¹⁵. Bu anlamda, vakıf organlarının ancak yönetim yetkisine sahip olduğu ifade edilebilir¹⁶.

III. VAKIFLARDA AMACIN DEĞİŞTİRİLMESİ

A. Genel Olarak

Yukarıda ifade edildiği gibi vakıf tüzel kişiliğinde asıl olan, amacın değiştirilememesidir. Bununla birlikte kanun koyucu, amaç değişikliği imkânını bütünüyle sistem dışında bırakmamış; TMK m.113/I'de öngörülen bazı koşulların varlığı hâlinde buna izin vermiştir. Zira zaman içerisinde bilim ve teknikte görülen yenilikler, ekonomide ve sosyal ilişkilerde yaşanan dönüşümler –TMK m.113/I hükmünün ifadesiyle *durum ve koşullardaki değişimler*- vakfın başlangıçta öngörülen amacının aynı şekilde gerçekleşmesini olanaksız kılabilir¹⁷. Böyle bir hâlde, amaç değişikliğine imkân tanımamak, vakfın yararsız kalmasına veya tamamen sona ermesine yol açacaktır. Bu durum ise çoğu kez vakfedenin arzusuyla bağdaşmaz. Vakfın amacının uygun şekilde değiştirilmesiyle vakfedenin başlangıçtaki arzusuna uyum sağlanması mümkün olabilir¹⁸. Nitekim *Eugen Huber*'in İsviçre Medenî Kanunu'nun öntaslağına ilişkin açıklamalarında (*Erläuterungen*), ilgili makamlara vakfın amacını değiştirebilme yetkisi tanınmasının belirli ölçüde tehlike içerdiği; ancak bunun, vakfın tamamen anlamsız faaliyetlere bırakılmasına veya sona erdiğinin kabul edilmesine nazaran daha normal görülmesi gerektiği belirtilmiştir¹⁹. Şu hâlde, kanun koyucunun hangi koşullara bağlı olarak vakıfta amaç değişikliğine izin verdiğini incelemek önem kazanmaktadır.

B. Amaç Değişikliğinin Koşulları

Yukarıda ifade edildiği gibi kanun, vakıfta amaç değişikliğine sıkı koşullar altında izin vermiştir. TMK m.113/I hükmü çerçevesinde söz konusu koşulları maddi yönden ve şekli yönden ayrı ayrı incelemek mümkündür. Dolayısıyla amaç değişikliğine ilişkin koşullar, aşağıda bu ayrıma göre ele alınmaktadır.

1. Maddi Yönden

Maddi yönden ele alındığında TMK m.113/I (Art. 86/I ZGB) hükmü uyarınca vakıfta amaç değişikliğine gidilebilmesi, biri objektif diğeri subjektif olarak değerlendirilen iki kritere bağlı şekilde mümkün olmaktadır. Objektif kriter, vakfın başlangıçtaki amacının bütünü (esaslı şekilde) farklı bir anlam veya netice taşır hâle gelmesidir. Subjektif kriter ise söz konusu objektif değişime istinaden vakfın, vakfedenin iradesine (arzusuna) açıkça yabancılaşmasıdır²⁰.

¹³ Bkz.: Yarg. 18. HD. 24.02.2015, E.2014/12132 K.2015/2676; Yarg. 18. HD. 29.03.2010, E.2010/2605 K.2010/4770; Yarg. 18 HD. 31.01.2005, E.2004/10957 K.2005/138; Yarg. 18. HD. 27.12.2004, E.2004/8309 K.2004/10091; Yarg. 18. HD. 22.12.2003, E.2003/7274 K.2003/10203 (Kararlar için bkz.: Kazancı-İçtihat.)

¹⁴ RIEMER, Hans Michael: Das Personenrecht, Die juristischen Personen, Die Stiftungen: Systematischer Teil und Kommentar zu Art.80-89bis ZGB, 3. Auflage, Bern 1975, Art.85/86 N.15; İKİZLER, Metin: “Vakıf Senedinde Değişikliğe Gidilmesi (TMK m.107, 112 ve 113’ün Kapsamı ve Birbirleriyle İlişkisi)”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XI(1-2), 2007, s.189.

¹⁵ PEDRAZZINI, Mario M./OBERHOLZER, Niklaus: Grundriss des Personenrechts, 3. Auflage, Bern 1989, s.258; TUOR, Peter/SCHNYDER, Bernhard/SCHMID, Jörg/JUNGO, Alexandra: Das Schweizerische Zivilgesetzbuch, Zürich-Basel-Genf 2015, s.158; HÜRLIMANN-KAUP/SCHMID, s.381.

¹⁶ SAYMEN, Ferit H.: Medenî Hukukumuzda Hükmî Şahıslar, İstanbul 1944, s.265; TUOR/SCHNYDER/SCHMID, s.158; HÜRLIMANN-KAUP/SCHMID, s.381; AKSOY DURSUN, s.218.

¹⁷ KÖPRÜLÜ, s.596; RIEMER, Art.85/86 N.2; AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.696; İŞERİ, s.199; GÜNERİ, Hasan: Türk Medenî Kanunu Açısından Vakıfta Amaç Kavramı ve Amacına Göre Vakıf Türleri, Ankara 1976, s.74; ÖĞÜZ, s.103. Hükmün kanunda düzenlenen özel bir *clausula rebus sic stantibus* öngördüğü yönünde bkz.: RIEMER, Art.85/86 N.2; GRÜNINGER, Art.85/86 N.2; SEROZAN, Rona: Tüzel Kişiler, Özellikle: Dernekler ve Vakıflar, İstanbul 1994, s.103-104; AKSOY DURSUN, s.251.

¹⁸ HAUSHEER, Heinz/AEBI-MÜLLER, Regina E.: Das Personenrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, 4. Auflage, Bern 2016, s.376; EISENRING, Art.86 N.1; AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.695.

¹⁹ Bkz.: Erläuterungen zum Vorentwurf des Eidgenössischen Justiz- und Polizeidepartements, 2. Ausgabe, s.95 (REBER, Markus/HURNI, Christoph: Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Materialien zum Zivilgesetzbuch, C. II, Bern 2007, s.91-92).

²⁰ BGE 133 III 167 (E.3.1); GRÜNINGER, Art.85/86 N.7; EISENRING, Art.86 N.2; ÖZSUNAY, s.453; AKÜNAL, Teoman: Türk Medenî Hukukunda Tüzel Kişiler, İstanbul 1995, s.140; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.725; DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku, İstanbul 2020, s.374; İKİZLER, s.193; AKSOY DURSUN, s.226-227; GENÇ ARIDEMİR, Arzu: “Vakfın Amacının Değiştirilmesine İlişkin Hukuki Sorunlar ve Yargıtay’ın Bakışı”, Medenî Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, C. III, Dernekler ve Vakıflar, Ed. Baki İlkay Engin, İstanbul 2021, s.43-44; Yarg. 18. HD. 24.02.2015, E.2014/12132 K.2015/2676; Yarg. 18. HD. 29.03.2010, E.2010/2605 K.2010/4770; Yarg. 18 HD. 31.01.2005, E.2004/10957

Başlangıçtaki amacın anlamsız hâle dönüşmesi veya bütünüyle değersiz kalması, objektif kriterin mevcudiyetini gösterir²¹. Yine vakfın anlamlı bir amaç izleyebilmesi için lüzumlu beklentilerin gerçekleşmemesi de aynı sonucu doğurur²². Bunun yanı sıra, vakfın başlangıçta öngörülen amaç doğrultusunda hiçbir anlamlı faaliyetinin kalmaması şart koşulmamakta, faaliyet imkânının esaslı şekilde azalması yeterli görülmektedir. Örneğin, vakıf salgın bir hastalıkla mücadele etmek için kurulmuşsa bu hastalık tamamen ortadan kalkmış olmasa da önemini büyük ölçüde yitirmiş olabilir²³. Buna karşın, vakfın amacını bu tarzda etkileyen objektif bir değişiklik olmaksızın, salt vakfın farklı bir amaçla daha faydalı olacağını düşünülmesi amaç değişikliğini sağlayamaz²⁴. Amanın değiştirilmesini gerektiren objektif durum veya koşul değişikliği, genel nitelikli bir değişiklik olabileceği gibi, yalnız vakfı ilgilendiren müşahhas bir değişiklik de olabilir. Bu anlamda, vakfın malvarlığında meydana gelen değişiklikler de amaç değişikliğine gidilmesini zorunlu kılabilir²⁵.

Sübjektif yönden değerlendirme kıstası ise vakfedenin, ilgili durum veya koşul değişikliğini bilseydi vakfın amacını mevcut şekliyle belirlemeyeceğinin söylenebilmesidir²⁶. Bunun için de makul bir bakış açısıyla vakfedenin farazi iradesi sorgulanmalıdır²⁷. Kuramsal olarak ele alındığında vakfın amacına müdahale edilebilmesini mümkün kılan asıl unsurun, sübjektif kriterin gerçekleşmesi olduğu belirtilmelidir²⁸.

Önemle belirtmek gerekir ki yukarıda açıklanan objektif kriter ile sübjektif kriter, birbirine bağlı iki parça şeklinde maddi yönden vakfın amacının değiştirilebilmesi koşulunu oluşturmaktadır yoksa bunların iki ayrı koşul teşkil etmesi söz konusu değildir²⁹. Bunun anlamı, başat unsur olarak sübjektif kriterin gerçekleşmesinin, her zaman ve ancak, objektif kriterin gerçekleşmesiyle mümkün olmasıdır. Bir bütün olarak değerlendirildiğinde vakfın kurulma sebebini (temelini) oluşturan olguların değişmesi hâlinde amaç değişikliği gerekli hâle gelmektedir³⁰.

Yukarıda söylenenlere uygun olarak, vakfın amacının farklı bir anlam veya netice taşımaya yol açan objektif bir durum veya koşul değişikliği söz konusu değilse vakfın, vakfedenin arzusuna aykırı hâle geldiği kabul edilemez³¹. Özellikle sağlığında vakfedenin kişisel görüş ve tercihlerinin değişmiş olması, kurulmuş olan vakfın amacının değiştirilmesinin gerekçesi olamayacaktır³². Yine örneğin, ölüme bağlı tasarrufla vakıf kurulmuşsa vakfedenin geride bıraktığı aile üyelerinin sonradan fakirliğe düşmesi sebebiyle vakfın, vakfedenin iradesine yabancılaştığı da iddia edilemeyecektir. Bu bakımdan, sonradan gerçekleşen objektif durum veya koşul değişikliği faaliyetteki vakfın amacını etkileyen bir değişiklik olmalıdır. Şu hâlde, *kanımızca*, TMK m.113 hükmü kaleme alınırken mehzat Art. 86 ZGB düzenlemesinden farklı olarak “başlangıçtaki amacının büsbütün farklı bir anlam veya netice taşır hâle gelmesi” (...*ursprünglicher Zweck eine ganz andere*

K.2005/138; Yarg. 18. HD. 27.12.2004, E.2004/8309 K.2004/10091; Yarg. 18. HD. 22.12.2003, E.2003/7274 K.2003/10203 (Kararlar için bkz.: Kazancı-İçtihat).

²¹ EGGER, A.: Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, C. I, Einleitung und Personenrecht, 2. Auflage, Zürich 1930, Art.85/86 N.5.

²² Bkz.: RIEMER, Art.85/86 N.10; GRÜNINGER, Art.85/86 N.7; EISENRING, Art.86 N.2.

²³ RIEMER, Art.85/86 N.10.

²⁴ RIEMER, Art.85/86 N.10; AKBULUT, Pakize Ezgi: Vakıf Senedinin Tamamlanması ve Değiştirilmesi, İstanbul 2020, s.204.

²⁵ RIEMER, Art.85/86 N.9-10; AKSOY DURSUN, s.226.

²⁶ Bkz.: PEDRAZZINI/OBERHOLZER, s.258-259; EISENRING, Art.86 N.2; TUOR/SCHNYDER/SCHMID, s.159; AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.696-697; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.726; AKBULUT, s.192; AKSOY DURSUN, s.227. Ayrıca bkz.: SAYMEN, s.265.

²⁷ EGGER, Art.85/86 N.6; RIEMER, Art.85/86 N.9; TUOR/SCHNYDER/SCHMID, s.159; AKSOY DURSUN, s.227.

²⁸ Bkz.: Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch: Einleitung (GMÜR Max) - Personenrecht (HAFTER Ernst), 2. Auflage, Bern 1919; HAFTER, Art.86 N.3; GRÜNINGER, Art.85/86 N.7; İŞERİ, s.201.

²⁹ Bkz.: EGGER, Art.85/86 N.4-6; RIEMER, Art.85/86 N.7.

³⁰ GUTZWILLER, Max: Die Stiftungen, Schweizerisches Privatrecht, Bd. II, Einleitung und Personenrecht, Basel-Stuttgart 1967, s.622-623.

³¹ Yarg. 18 HD. 24.02.2015, E.2014/12132 K.2015/2676 (Kazancı-İçtihat): “Somut olayda, davaya konu vakfın senedinin 3. maddesinde, vakfın amacını, ilk, orta ve yüksek tahsil kademelerinde imkanı olmayan gençleri bir taraftan asrın müspet ilimleri ile teçhiz, diğer taraftan milli kültür ve manevi değerlere sahip olarak yetiştirmek için her türlü yardımı yapmak ve bu konuda gerekenleri temin etmek hususunda her türlü teşebbüslerde bulunmak şeklinde belirlenmiş iken, maddede belirtilen ifadeler tamamen çıkarılarak yerine ‘...dershane, etüt merkezi, özel öğretim kurumları, üniversite açmak...’, gibi geniş kapsamlı genel bir ifadeyle vakfın amacının kuruluş iradesine aykırı olarak genişletildiği anlaşıldığından, vakıf senedinin 3. maddesinde yapılan söz konusu bu değişikliğin...4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 113. maddesinde öngörülen koşullara uygun düşmediği...”

³² RIEMER, Art.85/86 N.10; AKBULUT, s.205. Bununla birlikte, İsviçre hukukunda Art. 86a ZGB hükmü belirli şartlar altında vakfedenin sonradan amacı değiştirebilmesine imkân tanımıştır. Bu konuda bkz. aş. V. A.

Bedeutung oder Wirkung erhalten hat...) unsuruna vurgu yapılmaksızın, çok geniş bir ifadeyle “durum ve koşullardaki değişimler”den bahsedilmesi isabetli olmamıştır³³.

Buna göre, objektif durum veya koşul değişikliği, vakfın belirlenen amacının gerçekleştirilmesi üzerinde bir etkiye sahipse önem taşıyacaktır. Vakfın mevcut amacı aynı şekilde gerçekleştirilebiliyorsa sırf yeni durum veya koşulların ortaya çıkmasına bağlı olarak vakfedenin arzusunun başka yönde olacağı gerekçesine dayanılmaz. Özenle dikkat edilmesi gereken bu ayrımı İsviçre Federal Mahkemesi’nin bir kararında incelenen olay üzerinden ortaya koymak mümkündür. Dava konusu olayda vakfedenler, resmi evlilikten gelen ve X soyadını taşıyan altsoylarının eğitimi, desteklenmesi ve benzeri ihtiyaçları için gerekli masrafların karşılanması amacıyla aile vakfı kurmuşlardır. Kanton mahkemesi, vakfın kurulmasından sonra aile hukukunda gerçekleşen değişiklikleri dikkate almış ve amaç değişikliği öngörmüştür. Bu bağlamda, kadının artık kocası tarafından geçiminin sağlanması hakkına sahip olmadığı ve kadının evlenmeden önceki soyadını evlenmeden sonra da koruyabildiği belirtilmiştir. Kanton mahkemesine göre bu koşullar çerçevesinde vakfedenlerin farazi iradesi, resmi evlilikten gelen ve finansal ihtiyacı bulunan tüm altsoylarını vakıftan yararlandırmak yönünde olacaktır. Evlilik içerisinde kadın ve erkek arasında ayırım yapılması veya X soyadını taşımaya önem atfedilmesi gerekli değildir. Federal Mahkeme ise Art. 86 Abs. 1 ZGB (TMK m.113/I) hükmünde öngörülen ilk kriterin olayda mevcut olmadığına ve amaç değişikliği öngörülmesinin yanlış olduğuna karar vermiştir. Zira objektif kriter olarak başlangıçtaki amacın anlam veya neticesinin değişmesi söz konusu değildir. Vakfedenlerin X soyadını taşıyan altsoyları bulunduğu göre amacın gerçekleştirilmesi mümkündür³⁴. Görüldüğü üzere, objektif olarak durum veya koşullardaki önemli değişikliklerin vakfın amacını değiştirmek için yeterli olduğu kabul edilseydi, incelenen olayda amaç değişikliğine gidilmesi doğru bulunabilirdi. Fakat başlangıçta amaç belirlenirken göz önünde bulundurulmuş durum ve koşullarda önemli değişiklikler yaşansa dahi öngörülen amacın gerçekleştirilmesi aynı şekilde mümkün oluyorsa, diğer bir ifadeyle vakfedenin belirlediği amaç sahip olduğu anlam ve neticeyi koruyorsa amacın değiştirilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla durum veya koşullardaki objektif değişiklikler, vakfın mevcut amacının anlam veya neticelerini etkiledikleri takdirde amaç değişikliğine gerekçe oluşturabilmektedir. Böyle bir durum yoksa vakfedenin açıkladığı iradeye riayet edilmesi gerekir, vakfın kurulmasından sonra yeni durum veya koşullar sebebiyle daha acil ihtiyaçların ortaya çıkması da bu sonucu değiştirmeyecektir³⁵.

Diğer taraftan, şayet vakfın amacı bütünüyle farklı bir anlam veya netice taşıy hâle gelmişse vakfın, vakfedenin iradesine (arzusuna) yabancılaştığı varsayılmaktadır³⁶. Fakat bunun için, amacı etkileyen herhangi bir durum veya koşul değişikliği yeterli değildir; amacın “bütünü” (esaslı şekilde) farklı bir anlam veya netice taşıy hâle gelmesi ve buna bağlı olarak vakfedenin arzusuna “açıkça” uymayacak olması gerekir³⁷. Mesela ilköğretim öğrencilerinin eğitim ücretini karşılamak için kurulan bir vakfın, kamunun ilköğretimi ücretsiz sunması üzerine eğitim bursları veren bir vakfa dönüştürülmesi mümkündür³⁸. Fakat aynı örnekte, ilköğretim öğrencilerinin eğitim ücreti için devletin belirli bir yardım yapmaya başlaması -her durumda- vakfın amacının değiştirilmesi için yeterli sayılamaz zira vakfın aradaki farkı ödemesi de vakfedenin gidermeyi arzuladığı ihtiyaca hizmet edebilecektir. Bu gibi hâllerde, mevcut amacın tesirine ilişkin azalmanın hangi noktadan itibaren amaç değişikliğini haklı kılacağı, *kanımızca* da isabetli olarak, bir takdir meselesi olarak görülmektedir³⁹.

Nihayet belirtmek gerekir ki vakfedenin dini inancı veya politik tercihi gibi kişisel özellik ve görüşleriyle şekillenmiş vakıflarda amaç değişikliğine giderken daha temkinli davranılması

³³ Buna karşın, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi’nin 903 sayılı Kanun ile değişik 80. maddesinde “*Vakfın asıl gayesinin mahiyet ve şümülü...değişmiş olursa...*” ifadesine yer verilmiş; yine 903 sayılı Kanun’dan önce de ilgili hüküm 79. maddede “*Tesisteki gayenin mahiyet ve şümülü;...tebeddül etmiş olursa...*” ifadesiyle düzenlenmiştir. Hüküm, TMK m.113/I’de yeniden kaleme alınırken amaç değişikliğinin maddi koşulu yönünden değişiklik öngörülmesi istendiği söylenemez; nitekim gerekçede bu yönde hiçbir işaret bulunmamaktadır. Sadeleştirilmek istenen lafzın, objektif kriteri tam olarak yansıtamaz hâle geldiği anlaşılmaktadır. Bu bakımdan, mehz hükme uygun yorum yapılması gerekmektedir.

³⁴ BGE 133 III 167.

³⁵ İŞERİ, s.206.

³⁶ Bkz.: EGGER, Art.85/86 N.6; RIEMER, Art.85/86 N.7.

³⁷ Bkz.: İŞERİ, s.201; RIEMER, Art.85/86 N.7.

³⁸ RIEMER, Art.85/86 N.13; PEDRAZZINI/OBERHOLZER, s.259; GRÜNINGER, Art.85/86 N.7; HÜRLIMANN-KAUP/SCHMID, s.382; EISENRING, Art.86 N.2.

³⁹ İŞERİ, s.201; GÜNERİ, s.75.

gerekmektedir⁴⁰. Zira vakfedenin sübjektif özelliklerinin ön planda olması, farazi irade değerlendirmesini etkileyecek ve koşullar değişmiş olsa da vakfın farklı bir amaçla faaliyet göstermesini engelleyebilecektir⁴¹.

2. Şekli Yönden

Vakıfta amaç değişikliği TMK m.113/I (Art. 86 Abs. 1 ZGB) hükmünün öngördüğü usul ve şartlar altında, mahkeme kararına bağlı olarak mümkündür. Bu bakımdan, vakıf senedinde vakfın bir organına veya başka bir makama gerektiğinde amacı değiştirme yetkisinin verilmesi geçerli olmayacaktır⁴².

Vakfın yönetim organı ve denetim makamı birbirlerinden bağımsız olarak amaç değişikliği için mahkemeye başvurma yetkisine sahiptir⁴³. Bunlardan birinin başvurusu üzerine diğerinin yazılı görüşünün alınması gerekir (TMK m.113/I)⁴⁴; fakat bu görüş mahkeme için bağlayıcı değildir⁴⁵. Vakıf senedinde amaç değişikliği için yönetim organından farklı bir organın karar alması gerektiği düzenlenmişse vakıf senedi uyarınca yetkili organın kararından sonra yönetim organının mahkemeye başvurması lazımdır⁴⁶. Yine vakıf senedinde, değişiklik kararı için öngörülen bir karar nisabı varsa kararın buna uygun alınması gerekir⁴⁷. Yetkili organda usulüne uygun alınan karar sonrasında noterde resmi senet düzenlenerek bunun tescili için mahkemeye başvurulmaktadır⁴⁸. Doktrinde bir görüşe göre, TMK m.113 uyarınca yeni amacı belirleme yetkisi bizzat mahkemeye verilmiş olduğundan amaç değişikliğine ilişkin resmi senet düzenlenmesinin aranması isabetli değildir⁴⁹. *Kanımızca* da mahkeme, TMK m.113 çerçevesinde kendisine yapılan başvuruda önerilen yeni amacı uygun bulmaz ve fakat vakfın amacının değiştirilmesi gerektiğine kanaat getirirse yeni amacı resen tayin etmelidir.

Yönetim organı veya denetim makamının görüşünün alınmasından başka, amaç değişikliğinden etkilenenler olarak vakıftan yararlananların da dinlenebileceği kabul edilmektedir⁵⁰; ancak amaç değişikliğine gidilebilmesi için bunların onayının alınması şart değildir⁵¹. Hâlen hayatta olması durumunda bizzat vakfeden bakımından da aynı durum geçerlidir⁵². Özellikle yeni amacın tayini noktasında hâkim, vakfedenin görüşünü sorabilirse de onun görüşüyle bağlı değildir⁵³.

C. Yeni Amacın Belirlenmesi

Yeni amacın belirlenmesinde izlenecek yöntem, vakfedenin uyarılama anında vakfın amacını nasıl belirleyeceğinin makul şekilde tespit edilmesidir⁵⁴. Dolayısıyla yine farazi irade araştırması

⁴⁰ RIEMER, Art.85/86 N.10; AKBULUT, s.205.

⁴¹ Böyle bir hâlde vakfın sona ermesi gündeme gelebilir. Daha fazla açıklama için bkz. aş. III. E.

⁴² Bkz.: RIEMER, Art.85/86 N.15; PEDRAZZINI/OBERHOLZER, s.260; GRÜNINGER, Art.85/86 N.1; İKİZLER, s.190; AKBULUT, s.158; AKSOY DURSUN, s.231. Bununla birlikte, vakıf senedinde belirli bir olayın gerçekleşmesinden veya belirli bir sürenin geçmesinden sonra takip edilecek ikincil bir amaç öngörülebileceği (RIEMER, Art.85/86 N.84) ve objektif olarak belirli veya belirlenebilir koşullara bağlı olarak vakıf organlarına veya bizzat vakfedene yine objektif olarak belirli veya belirlenebilir şekilde amacı değiştirme yetkisi tanınabileceği (RIEMER, Art.85/86 N.88; GRÜNINGER, Art.85/86 N.1) ifade edilmektedir. Ancak işaret edilen son hâlde dahi vakıf senedinin değiştirilebilmesi için mahkemeye başvurmak gerekecektir (AKSOY DURSUN, s.222). Bu bağlamda, TMK m.113 hükmünün emredici olup olmadığı doktrinde farklı görüşlere yol açmıştır. Hükmün emredici olmadığı yönünde bkz.: AKBULUT, s.187. Hükmün emredici olduğu görüşünde bkz.: İKİZLER, s.190. Ayrıca *inc.* AKSOY DURSUN, s.218 vd.

⁴³ TMK m.113 (Art. 86 ZGB) hükmünün şartları gerçekleşmişse amaç değişikliği için başvurunun bir yükümlülük olduğu yönünde bkz.: RIEMER, Art.85/86 N.16; ÖĞÜZ, s.103.

⁴⁴ İsviçre’de mehz Art. 86 ZGB hükmünün 8 Ekim 2004 tarihli Federal Kanun’la (AS 2005 4545) değiştirilmesi sonrasında, madde metninde vakfın en yüksek organının veya denetim makamının görüşünün alınması gerekliliğinden bahsedilmemektedir. Ancak bu gereklilik, yeni hükmün gerekçesinde ifade edilmiştir (BBI 2003 8153, s.8168).

⁴⁵ Bkz.: HAFTER, Art.85 N.7, Art.86 N.5; PEDRAZZINI/OBERHOLZER, s.260; HAUSHEER/AEBI-MÜLLER, s.377; GENÇ ARIDEMİR, s.54; YHGK. 22.07.2009, E.2009/18-348 K.2009/398 (Kazancı-İçtihat).

⁴⁶ AKBULUT, s.195; GENÇ ARIDEMİR, s.54; Yarg. 8. HD. 19.01.2017, E.2017/198 K.2017/497 (Kazancı-İçtihat).

⁴⁷ Bkz.: Yarg. 18. HD. 09.04.2007, E.2007/2719 K.2007/3180 (Kazancı-İçtihat).

⁴⁸ Yarg. 18. HD. 12.02.2007, E.2007/574 K.2007/945; Yarg. 8. HD. 30.03.2017, E.2017/8958 K.2017/4764 (Kararlar için bkz.: Kazancı-İçtihat).

⁴⁹ GENÇ ARIDEMİR, s.56-58.

⁵⁰ HAFTER, Art.85 N.8, Art.86 N.5; RIEMER, Art.85/86 N.28.

⁵¹ RIEMER, Art.85/86 N.30.

⁵² Bkz.: RIEMER, Art.85/86 N.32; İŞERİ, s.208.

⁵³ İKİZLER, s.196.

⁵⁴ RIEMER, Art.85/86 N.11; PEDRAZZINI/OBERHOLZER, s.259; TUOR/SCHNYDER/SCHMID, s.159; GRÜNINGER, Art.85/86 N.8; EISENRING, Art.86 N.2; AKBULUT, s.202. Amaç değişikliğini gerektiren bir durum ortaya çıkması hâlinde takip edilecek yeni amacın vakıf senedinde önceden belirlenebileceği yönünde bkz.: RIEMER, Art.85/86 N.86.

söz konusudur⁵⁵. Bunun için de bir yönüyle sübjektif, bir yönüyle de objektif değerlendirme yapılması gerekir⁵⁶. Sübjektif olarak bizzat vakfedenin geçmişteki iradesi ve amacı göz önüne alınmalı, objektif olarak da yeni koşullar altında bu amaca en yakın makul amaç tespit edilmelidir⁵⁷. Bu bağlamda, vakfın mevcut amacına nazaran daha genel bir amacın belirlenmesi mümkün olduğu gibi, mevcut amaçla aynı doğrultuda olan benzer bir özel amacın benimsenmesi de imkân dâhilindedir⁵⁸. *Kanımızca*, yeni amaç belirlenirken vakfedenin gidermeyi arzuladığı ihtiyaç veya sağlamak istediği menfaat doğru şekilde tespit edildikten sonra yeni şartlar altında buna en uygun olan amacın benimsenmesi gerekir⁵⁹. Vakfedenin başlangıçtaki arzusunun tespit edilmesi bakımından o zamanki durum ve koşulların dikkate alınması icap eder. Yeni şartlar altında buna en uygun amacın tayini noktasında ise vakıf malvarlığının durumu⁶⁰, faaliyetlerini sürdürebileceği yer ve zaman gibi uyarılma anındaki objektif durum ve koşullar da dikkate alınmalıdır⁶¹.

Yeni amacın vakfın mevcut amacına mümkün olduğunca yakın belirlenmesine dikkat edilmelidir⁶². Bu prensip, kanunun hazırlık çalışmalarında ifadesini bulduğu gibi⁶³, TMK m.54/II (Art. 57 Abs. 2 ZGB) hükmü dikkate alındığında sistematik yorumun da ortaya koyduğu bir neticedir. Gerçekten tüzel kişiliğin sona ermesi durumunda malvarlığının mümkün olduğunca daha önce özgülendiği amaç için kullanılması gerektiğine göre (TMK m.54/II; Art. 57 Abs. 2 ZGB), tüzel kişiliği ayakta tutmayı hedefleyen amaç değişikliği hâlinde aynı prensip öncelikle geçerli olmalıdır⁶⁴. Aslına bakılırsa bu husus, vakfedenin malvarlığını belirli bir amaca özgülleme iradesine itibar edilmesinin de vazgeçilmez bir gereğidir. Zira her ne kadar vakfedenin başlangıçta öngördüğü amaca aynen bağlı kalmak artık mümkün görülmesi de onun sağlamayı arzuladığı menfaate yakın bir menfaatin vakıf faaliyetinde esas alınması, vakıf ile vakfedenin iradesi arasındaki bağlantıyı korumak bakımından zorunludur.

Şu hâlde cevaplanması gereken soru, yeni amaç belirlenirken vakfın başlangıçtaki amacı ile ne derecede bir bağlılık aranacağı olmaktadır. Bu noktada doktrinde bir görüş, mutlaka başlangıçtaki amaçtan en az ayrılan çözümün dikkate alınmasının gerekmediğini, vakfın aynı alanda faaliyet göstermesinin yeterli olacağını savunmaktadır⁶⁵. *Kanımızca*, yeni amacın belirlenmesinde hareket sahasını bu şekilde geniş ele alan görüşlere temkinli yaklaşmak gerekir. Zira amaç değişikliği, vakfedenin iradesinin yeni durum ve koşullara uygun olarak devam ettirilmesini hedeflemelidir. Dolayısıyla vakfedenin özelleşmiş bir menfaat sağlamayı arzuladığı anlaşıldığı ölçüde, mümkün olduğunca buna yakın ve benzer menfaatler esas alınmalı; daha genel faaliyet alanına yönelmekten kaçınılmalıdır. Bununla birlikte, amaç değişikliği neticesinde vakfın yeniden tam olarak anlamlı bir faaliyete kavuşturulması gerekir⁶⁶. Dolayısıyla bu gereği sağlayamayan “en yakın amacın” tercih edilmesinden sarfınazar edilebilecektir.

Vakıfta amaç değişikliğinin İsviçre hukukundan gelen klasik örnekleri; bir beldenin gaz lambalarıyla aydınlatılması için kurulan vakfın, bu beldede elektrik kullanılmaya başlanmasından sonra elektrikli ampullerle aydınlatma amacına çevrilmesi⁶⁷ ve -yukarıda belirtildiği gibi- ilköğretim öğrencilerinin eğitim ücretini karşılamak için kurulan vakfın, kamunun ilköğretimi ücretsiz sunması üzerine eğitim bursları veren bir vakfa dönüştürülmesidir. Buna karşın, salgın hastalık döneminde bir karantina evinin yapımı ve masraflarının karşılanması için kurulan vakfın,

⁵⁵ RIEMER, Art.85/86 N.11; PEDRAZZINI/OBERHOLZER, s.259; TUOR/SCHNYDER/SCHMID, s.159; HÜRLIMANN-KAUP/SCHMID, s.382; AKBULUT, s.202. Kanunumuza §87/II BGB hükmüne benzer bir çözüm getirilmesi gerektiği görüşünde bkz.: ÖZSUNAY, s.455.

⁵⁶ RIEMER, Art.85/86 N.9.

⁵⁷ Benzer yönde bkz.: AKÜNAL, s.140.

⁵⁸ RIEMER, Art.85/86 N.11.

⁵⁹ *İkizler*’in önerdiği iki aşamalı yöntem (önce vakfedenin amacına uygun amaç adaylarının belirlenmesi, sonra bunlar içinden vakfedenin isteğine en yakın ve vakıf için en uygun olanın seçilmesi) de sonuçları yönünden aynı doğrultuda görünmektedir. Bkz.: İKİZLER, s.195 vd.

⁶⁰ Yargıtay da amacın değiştirilmesi, özellikle de genişletilmesi talepleri karşısında vakfın gelirinde uygun bir artış olup olmadığına önem atfetmektedir. Bkz.: Yarg. 18. HD. 07.02.2005, E.2004/7793 K.2005/409; Yarg. 18. HD. 31.01.2005, E.2004/10957 K.2005/138 (Kararlar için bkz.: Kazancı-İtihat).

⁶¹ Bkz.: İKİZLER, s.196.

⁶² EGGER, Art.85/86 N.7; RIEMER, Art.85/86 N.11; PEDRAZZINI/OBERHOLZER, s.259; GRÜNINGER, Art.85/86 N.8; EISENRING, Art.86 N.2; AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.697; ZEVLİLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s.726; AKSOY DURSUN, s.230-231.

⁶³ Bkz.: Erläuterungen, s.63 (REBER/HURNI, s.60).

⁶⁴ RIEMER, Art.85/86 N.11. Karş. HAFTER, Art.86 N.6.

⁶⁵ RIEMER, Art.85/86 N.11. Ayrıca karş. GRÜNINGER, Art.85/86 N.8.

⁶⁶ EGGER, Art.85/86 N.7.

⁶⁷ RIEMER, Art.85/86 N.9; PEDRAZZINI/OBERHOLZER, s.259; ÖZSUNAY, s.453.

korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için faaliyet gösteren bir vakfa dönüştürülmesi TMK m.113/I (Art. 86 Abs. 1 ZGB) hükmüne uygun bir amaç değişikliği olmayacaktır. Söz konusu her iki amaçta kamu yararı bulunması da varılan neticeyi değiştirmez. Zira vakfın başlangıçtaki amacına uygun şekilde -hiç değilse- sağlık alanında faaliyet göstermesini temin etmek mümkün ve gereklidir⁶⁸.

Bazen de vakfın mevcut amacı korunmakla birlikte, bu amacın ve dolayısıyla vakfın faaliyet alanının genişletilmesi söz konusu olabilir. Böyle bir genişletme özellikle vakfın hâlihazırdaki amacına ilginin önemli ölçüde azaldığı ve malvarlığının fazlalık verdiği durumlarda⁶⁹ kabul edilebilecektir. Vakıfta bu tarzda amaç değişikliği, başlangıçtaki amacı gerçekleştirmek için gerekli malvarlığının vakfedilmesi düşüncesinin karşılıksız kalmasına dayanmaktadır⁷⁰. Yetimhane açmak üzere kurulan bir vakıfta, tüm gelir kaynaklarının kullanılmaması sebebiyle çocuklara ve gençlere yönelik diğer sosyal yardım çalışmalarını da destekleyecek şekilde amaç değişikliğine gidilmesi⁷¹ bu hususta örnek gösterilebilir. Benzer şekilde, malvarlığının artışına bağlı olarak vakfın mevcut amacının, kaynaklara nazaran çok dar kapsamlı kalması da amacın genişletilmesini gerektirebilir⁷². Ancak amaç değişikliğini haklı kılan herhangi bir durum veya koşul değişikliği olmaksızın sırf vakıf organlarının kanaatine göre vakfın amacının genişletilmesi mümkün değildir⁷³.

Yine belirli bir süre için amaç değişikliğine gidilmesinin de TMK m.113/I (Art. 86 Abs. 1 ZGB) çerçevesinde mümkün olduğu benimsenmektedir. Zira hükümde amacın nihai olarak değiştirilmesine izin verildiğine göre, süreli değişikliğin de caiz olduğu kabul edilmektedir⁷⁴. Bunun için, vakfın amacının öngörülebilir bir zaman diliminde tekrar anlamlı hâle geleceği yönünde ciddi bir beklenti bulunmalı; dolayısıyla amacın geçici bir süre için anlamsız kaldığı anlaşılmalıdır⁷⁵. Nihayet vakfın belirlenen amacının bazı kısımları anlamını yitirmişse bunların refedilmesi de mümkündür⁷⁶.

D. Amaç Değişikliğinin Sonuçları

Vakıfta amacın değiştirilmesi, vakfın iç yapısında ve faaliyet alanında bir değişikliği ifade etse de hukukî süje olarak tüzel kişiliği etkilemez⁷⁷. Bu bakımdan, prensip olarak, gerek vakfın üçüncü kişilere karşı hakları⁷⁸ gerekse de üçüncü kişilerin vakfa karşı olan hakları, amaç değişikliğine rağmen varlığını korur. Dolayısıyla bir sözleşmeye yahut haksız fiil, sebepsiz zenginleşme gibi diğer bir borç ilişkisine istinaden üçüncü kişilerin vakfa karşı doğmuş olan hakları, amaç değişikliğinden etkilenmez⁷⁹.

Vakıftan yararlananların durumu ise ayrıca incelenmeye değerdir. Vakfın amacının ve dolayısıyla vakıf senedinin değiştirilmesi, o ana kadar vakıftan yararlananların haklarını sınırlayabilir veya tamamen ortadan kaldırabilir. TMK m.113 (Art. 86 ZGB) çerçevesinde şartları oluşmuşsa bu etkiyi doğurabilecek bir amaç değişikliği de imkân dâhilindedir⁸⁰. Amaç değişikliğinin o ana kadar vakıf senedi uyarınca hak sahibi olanların hakkını ortadan kaldıracak veya sınırlandıracak olması, bu değişikliğin yapılmasına kendiliğinden engel değildir; zira vakıf senedinde üçüncü kişilere tek taraflı olarak tanınan hakların yine tek taraflı olarak geri alınması mümkündür. Ancak elbette amaç değişikliğinden önce muaccel olan edimler hak sahiplerince talep edilebilir⁸¹. Bunun dışında, vakıftan yararlananların menfaati amaç değişikliğinin sınırları çerçevesinde korunabilecektir. TMK m.113/I hükmünün öngördüğü şartlar bulunmadığı sürece amacın değiştirilmesi ve böylece vakıftan yararlananların haklarına müdahale edilmesi mümkün olmadığı gibi, amaç değişikliğinin mümkün ve gerekli olduğu durumda dahi yeni amacın mevcut

⁶⁸ Örnek için bkz.: RIEMER, Art.85/86 N.11.

⁶⁹ EGGER, Art.85/86 N.5.

⁷⁰ RIEMER, Art.85/86 N.10.

⁷¹ Bkz.: RIEMER, Art.85/86 N.13.

⁷² Bkz.: GRÜNINGER, Art.85/86 N.7.

⁷³ Bkz.: Yarg. 18. HD. 29.03.2010, E.2010/2605 K.2010/4770; Yarg. 18. HD. 07.02.2005, E.2004/7793 K.2005/409; Yarg. 18. HD. 31.01.2005, E.2004/10957 K.2005/138; Yarg. 18. HD. 22.12.2003, E.2003/7274 K.2003/10203; Yarg. 18. HD. 03.06.2002, E.2002/3669 K.2002/6289; Yarg. 18. HD. 27.05.2002, E.2002/3481 K.2002/6011 (Kararlar için bkz.: Kazancı-İçtihat).

⁷⁴ RIEMER, Art.85/86 N.12; AKSOY DURSUN, s.233-234.

⁷⁵ RIEMER, Art.85/86 N.12. Aynı yönde bkz.: AKBULUT, s.207.

⁷⁶ RIEMER, Art.85/86 N.10; AKBULUT, s.204.

⁷⁷ RIEMER, Art.85/86 N.25.

⁷⁸ BGE 51 II 465 (E.4): Vakfın amaç değişikliğinden önce kazanmış olduğu alacak, amaç değişikliğinden sonra ileri sürülebilir.

⁷⁹ Bkz.: RIEMER, Art.85/86 N.25-26.

⁸⁰ RIEMER, Art.85/86 N.26; SEROZAN, s.103.

⁸¹ RIEMER, Art.85/86 N.26.

amaca mümkün olduğunca yakın belirlenmesi gerekmektedir⁸². Dolayısıyla vakıflarda amaç değişikliğinin dayandığı hukukî esaslar, vakıftan yararlananların menfaatlerinin de mümkün olduğunca korunmasını ve zorunlu olmadıkça bunlara müdahale edilmemesini gerektirmektedir⁸³. Bu bakımdan, vakıfta amaç değişikliğine gidilen durumlarda da vakıftan yararlananların haklarına zorunlu olanın ötesinde müdahale edilmemelidir⁸⁴.

E. Amaç Değişikliğinin Sınırları

TMK m.116 (Art. 88 ZGB) hükmü, amacını gerçekleştirmesi olanaksızlaşan veya amacı yasak amaç hâline gelen vakfın sona ermesini düzenlemektedir. Bu bakımdan, vakfın mevcut amacı doğrultusunda faaliyetlerini sürdüremeyecek olmasına bağlanan yegâne sonuç, amacın değiştirilmesi değildir. Aksine vakfın takip edilebilir bir amacının kalmaması, tüzel kişiliğin sona ermesine yol açabilmektedir. Şu hâlde, amaç değişikliğine ilişkin TMK m.113 hükmü ile vakfın sona ermesine ilişkin TMK m.116 hükmü arasındaki ilişki önem kazanmaktadır. Bu noktada belirtmek gerekir ki vakıfta amaç değişikliğine gidilmesi, tüzel kişiliğin sona ermesine nazaran önceliklidir⁸⁵. Şayet amacın değiştirilmesi suretiyle vakfın varlığını sürdürmesi sağlanabiliyorsa tüzel kişiliğin sona erdiğine karar verilemez⁸⁶. Nitekim bu husus, TMK m.116 hükmünün her iki fıkrasında açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla vakıfta gerektiğinde amaç değişikliğine gidilmesi, tüzel kişiliğin korunmasına da hizmet etmektedir⁸⁷. *İŞERİ'*ye göre, bu noktada genel amaç ile özel amacın birbirinden ayırt edilmesi gerekmektedir; genel amaç gerçekleştirilebiliyorken özel amaç gerçekleştirilemiyorsa vakfa yeni bir özel amaç verilmesi, amacın değiştirilmesidir. Yazarın verdiği örneğe göre, uzak bir köyden okula gelen çocuklara öğle yemeği verilmesi için vakıf kurulduğu, sonrasında ise bu köy kendi okulunu inşa ettiği takdirde vakfedenin niyeti (yani vakfın genel amacı) okul çocuklarına yardım şeklinde anlaşılabilirse okul çocuklarına öğle yemeği verme şeklindeki özel amaç onlara burs verme, tatilde kamp yapmalarını sağlama gibi yeni özel amaçlarla değiştirilebilir⁸⁸. *Kanımızca*, burada yine vakfedenin farazi iradesi belirleyicidir. Vakfedenin, mevcut amacın gerçekleştirilemeyeceğini bilseydi vakfı daha genel nitelikli bir amaçla veya gerçekleştirilmesi mümkün benzer bir özel amaçla kuracağı söylenebiliyorsa amaç değişikliğine gidilmesi gerekir. Buna karşın, vakfedenin münhasıran özel bir amaçla vakıf kurduğunu kabul etmek gerekiyorsa bu amacın gerçekleşmesi olanaksızlaştığı takdirde vakıf sona erecektir (TMK m.116/I)⁸⁹. Örneğin, bir okuldaki öğrencilere kitap yardımı yapılması amacıyla vakıf kurulmuşsa bu okulun kapanması hâlinde vakfın yakın bir amaçla varlığını sürdürüp sürdüremeyeceği sorusu, vakfedenin farazi iradesi araştırılarak cevaplanabilir. Vakfedenin özel olarak bu okula ilgisi sebebiyle vakıf kurduğu anlaşılıyorsa vakfın sona erdiğini, eğitimi destekleme arzusunun bir görünümü olarak mevcut amacın belirlendiği anlaşılıyorsa amaç değişikliğini kabul etmek gerekir; bu son hâlde vakıf, yine vakfedenin farazi iradesine göre belirlenecek olan (özel veya genel nitelikte) yakın bir amaçla varlığını sürdürecektir. Bu gibi hâllerde vakfedenin farazi iradesinin saptanması bakımından vakıf senedinde yer alan diğer düzenlemeler yol gösterici olabilir. Örneğin, vakıf özel bir amacı gerçekleştirmek üzere kurulmuş ve vakıf senedinde tasfiyeden sonra malvarlığının belirli kurum veya kişilere intikal edeceği düzenlemişse bu durum, amaç değişikliğine cevaz verilmediğini gösterebilir. Bununla birlikte, vakıf kurmakla vakfedenin daimi bir yarar sağlama arzusunda olduğu esas kabul edilebileceğinden, amacın değişmesinin istenmediği yönündeki (farazi) irade şüpheye yer bırakmayacak şekilde anlaşılmadıkça amaç değişikliğine gidilebilmelidir⁹⁰.

Şayet vakıf senedinde amacın değiştirilmesini yasaklayan, bu anlamda amaç değişikliğini gerektiren bir durumda vakfın sona ereceğini belirten bir irade açıklanmışsa vakfedenin bu iradesine

⁸² Bkz. yuk. III. C.

⁸³ Ayrıca bkz.: RIEMER, Art.85/86 N.26; AKBULUT, s.202-203.

⁸⁴ Bu noktada, vakıftan yararlananların amaç değişikliğine ilişkin mahkeme kararına karşı kanun yoluna başvuru başvurmayaacağı sorusu önem kazanır. *Kanımızca*, vakıfta amacın değiştirilmesi çekişmesiz yargı işi olarak görülmesi gerektiğinden (İŞERİ, s.207; GÜNERİ, s.88), vakıftan yararlananlar *hukuki yararı bulunan ilgililer* olarak istinaf yoluna başvurabilmelidirler (HMK m.387). İsviçre hukukunda, vakıftan yararlananların amaç değişikliğine karşı kanun yoluna başvurabileceği yönünde bkz.: GRÜNINGER, Art.85/86 N.11; BGer, 11.10.2007, 5A.4/2007 (E.2.3).

⁸⁵ GRÜNINGER, Art.85/86 N.3, 9; BGE 133 III 167 (E.4.1); BGE 83 III 147 (E.4); İKİZLER, Metin/KURBAN, Yasin: Eski ve Yeni Vakıflar Hukuku, Ankara 2020, s.223.

⁸⁶ Bkz.: Erläuterungen, s.95 (REBER/HURNI, s.92); RIEMER, Art.85/86 N.38; İKİZLER/KURBAN, s.223.

⁸⁷ Bkz.: BGE 51 II 465 (E.4). Amacı bütünüyle gerçekleşen vakfın kendiliğinden son bulacağı, amacın değiştirilmesi yoluna gidilemeyeceği yönünde bkz.: İŞERİ, s.218; aksi yönde bkz.: AKBULUT, s.217.

⁸⁸ İŞERİ, s.199-200. Aynı yönde bkz.: GÜNERİ, s.69-71.

⁸⁹ Benzer yönde bkz.: İKİZLER, s.193-194; AKBULUT, s.193-194; AKSOY DURSUN, s.227.

⁹⁰ Ayrıca bkz. ve *karş.* İKİZLER, s.193,195.

riayet edilmesi gerekir⁹¹. Böyle bir hâlde ayrıca farazi irade araştırmasına gerek yoktur. Yine özellikle vakfın malvarlığının önemli ölçüde azalmasına bağlı olarak amacını gerçekleştiremeyecek hâle geldiği durumlarda tüzel kişiliğin sona erdiği kabul edilmektedir⁹². *Kanımızca* bu durumda dahi vakfın daha dar kapsamlı bir amaç doğrultusunda faaliyetine devam edip edemeyeceği sorgulanmalıdır. Şayet vakfın malvarlığı göz önüne alındığında, mevcut amacın kapsamının daraltılması veya mevcut amaca yakın ancak daha az maliyet gerektiren bir amacın belirlenmesi suretiyle tüzel kişiliğin korunabileceği anlaşıyorsa yine amaç değişikliğine gidilmesi yeterli olacaktır.

Vakfın bir aile vakfı olması hâlinde amacı değiştirebilmenin sınırı ayrıca belirlenmelidir. TMK m.372/I hükmüne göre aile vakfı, “*Aile bireylerinin eğitim ve öğrenimleri, donanım ve desteklenmeleri ve bunlara benzer amaçların gerektirdiği harcamaların yapılması için...*” kurulan vakıflardır. Görüldüğü üzere, aile vakıflarında amaç ve vakıftan yararlananlar, genel nitelikli (olağan/klasik) vakıflara nazaran özelleştirilmiştir⁹³. Dolayısıyla aile vakıflarında amaç değişikliğine gidilmesi hâlinde, vakfın bu özel yapısına dikkat edilmesi gerekir. Bu bağlamda, belirlenen yeni amacın vakfın, aile vakfı olma niteliğini değiştirmemesi lazımdır. Örneğin, şartları varsa aile bireylerine yönelik yardımlar “benzer amaçlar” kapsamına girdiği ölçüde genişletilebilir veya değiştirilebilir (TMK m.113/I), vakıf senedinde öngörülen koşul ve yüklemeler kaldırılabilir veya değiştirilebilir (TMK m.113/II). Buna karşın, aile bireyleri dışındaki kişilerin desteklenmesini sağlayacak şekilde amaç değişikliğine gidilmesi mümkün değildir⁹⁴. Diğer taraftan ise vakıf senedinde aile fideikomisine yol açacak bir değişiklik yapılamaz (TMK m.372/II).

IV. Yükleme ve Koşulların Kaldırılması veya Değiştirilmesi

TMK m.113/I hükmüne göre vakıfta amaç değişikliğinin çerçevesi yukarıda açıklanmıştır. TMK m.113/II hükmüne göre “*Amacın gerçekleşmesini önemli ölçüde güçleştiren veya engelleyen koşulların ve yükümlülüklerin kaldırılmasında veya değiştirilmesinde de aynı hüküm uygulanır.*”. Öncelikle belirtmek gerekir ki her ne kadar hükmün lafzında “*yükümlülük*” kavramı kullanılmış olsa da bunu mehzaz hükme uygun şekilde “*yükleme*” olarak ifade etmek daha doğrudur. Zira mehzaz Art. 86 Abs. 2 ZGB hükmünde “*Auflagen*” kavramı kullanılmıştır. İsviçre Medenî Kanunu’nda ve İsviçre Borçlar Kanunu’nda bu kavramın kullanıldığı diğer hükümlerin Türk hukukundaki karşılıklarına bakıldığında “*yükleme*” teriminin tercih edildiği görülmektedir⁹⁵. TMK m.113/II hükmünde de aynı terminolojiyi benimsemek gerekir. Mezkûr hükümde düzenleme konusu olan “*yükleme*” kavramı, vakfedenin, vakfa olumlu (yapma, verme) veya olumsuz (kaçınma, katlanma) bir davranışı hukukten bağlayıcı bir ödev olarak yüklemesini ifade etmektedir⁹⁶.

Bu bağlamda *Riemer*, iki tür yüklemenin birbirinden ayırt edilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Vakfeden, asıl olarak vakfın amacının dışında kalan bir takım yüklemeler koyabileceği gibi, vakfın amacını somutlaştırmaya yarayan yüklemeler de öngörebilir. Vakfın asıl amacı dışında belirli kimselere belirli bir edim ifa edeceğinin öngörülmesi birinci tür yüklemelere, bir bölgenin imarı için kurulan vakıfta yapılara ilişkin kurallar konulması ikinci tür yüklemelere örnek gösterilebilir⁹⁷. Doktrinde bir görüşe göre, TMK m.113/II (Art. 86 Abs. 2 ZGB) hükmünde birinci tür yüklemeleri anlamak gerekir⁹⁸. Diğer bir görüşe göre ise hükümde kastedilen ikinci tür yüklemelerdir⁹⁹. *Kanımızca*, hükmün amacı doğrultusunda her iki tür yüklemenin de şartları varsa kaldırılması veya değiştirilebilmesi mümkün olmalıdır. Aslına bakılırsa ikinci tür yüklemeler bakımından TMK

⁹¹ AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.695; RIEMER, Art.85/86 N.39; AKSOY DURSUN, s.225; GENÇ ARIDEMİR, s.52. Örneğin, vakfedenlerin kendi soyadlarını taşıyan altsoyunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurduğu vakıfta, erkek altsoyun kalmaması hâlinde vakfın sona ereceği öngörülmüşse vakfın amacını, soyadı değişen altsoyu kapsar hâle getirerek ayakta tutmak mümkün olmayacaktır (Bkz.: BGE 133 III 167 E.3.4.).

⁹² Bkz.: HAFTER, Art.88/89 N.5; EGGER, Art.88/89 N.3; RIEMER, Art.85/86 N.39; OĞUZMAN, M.Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe: Kişiler Hukuku, 19. Bası, İstanbul 2020, s.452-453. Yargıtay da aynı görüştedir. Örn. bkz.: Yarg. 18. HD. 17.02.2003, E.2003/187 K.2003/778 (Lexpera).

⁹³ Bkz.: SAYMEN, s.253-254.

⁹⁴ Aile vakfından yararlanan tüm aile bireylerinin ölmesi hâlinde vakfın kendiliğinden sona ereceği yönünde bkz.: HAFTER, Art.88/89 N.3; GÜNERİ, s.168; DURAL/ÖĞÜZ, s.380.

⁹⁵ Bkz.: Art. 482 ZGB, TMK m.515; Art. 245, 246 OR, TBK m.291; Art. 249 Ziff. 3 OR, TBK m.295.3. Ancak Art. 321 Abs. 1 ZGB hükmünde yer alan “*Auflage*” kavramı, TMK m.357/I hükmünde “*koşul*” olarak ifade edilmiştir.

⁹⁶ Bkz.: HAFTER, Art.86 N.8. Yükleme (mükellefiyet) kavramı hakkında ayrıca bkz.: GÜRSOY, Kemal Tahir: “Ölüme Bağlı Tasarruflarda Şart ve Mükellefiyetler”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, X(1), 1953, s.468 vd.; AKINTÜRK, Turgut: “Şart ve Mükellefiyet Kavramları Üzerinde Bir İnceleme”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XXVII(3), 1970, s.231 vd.

⁹⁷ Bkz.: RIEMER, Art.85/86 N.43.

⁹⁸ Bkz.: HAFTER, Art.86 N.8.

⁹⁹ RIEMER, Art.85/86 N.43.

m.113/II hükmünün açıklayıcı nitelikte olduğu söylenebilir. Zira bu tür yüklemeler, vakıf amacının sınırlarını çizmeye veya amacın ne şekilde gerçekleştirileceğini göstermeye yaramaktadır. Dolayısıyla TMK m.113/II hükmü olmasaydı dahi TMK m.113/I çerçevesinde amaca dâhil görülebilecekleri ifade edilebilir¹⁰⁰. Birinci tür yüklemeler ise asıl amacın dışında vakfedenin gerçekleştirmek istediği diğer menfaatler olarak kabul edilebilir. Bunların yerine getirilmesi asıl amacın gerçekleştirilmesini tehlikeye sokacak bir hâle gelmişse kaldırılmaları veya değiştirilmeleri mümkün olmalıdır. Özellikle vakfın malvarlığında meydana gelen gelişmeler bu tür bir müdahaleyi gerekli kılabilir¹⁰¹. Şayet vakfedenin, vakfın amacını gerçekleştirmesini tehlikeye sokan yeni malvarlığı karşısında ilgili yüklemeyi mevcut şekliyle öngörmeyeceği söylenebiliyorsa (farazi irade) buna müdahale edilebilmelidir. Keza vakfedenin öngördüğü yüklemeye sağlamak istediği menfaat veya gidermeyi arzuladığı ihtiyaç ortadan kalkmış veya değişmişse yüklemenin de kaldırılması veya değiştirilmesi mümkün olmalıdır. Örneğin, vakfın gelirlerinden vakfedenin mali yönden zor durumda bulunan bir yakınına ödeme yapılması öngörülmüşse bu kişinin sonradan varlıklı bir insan hâline gelmesi varsayımında yüklemenin kaldırılması gerekir¹⁰².

Hükümde ifade edilen “koşullar” ise vakfın amacı doğrultusunda yerine getireceği edimlerin bağlı bulunduğu harici durum veya özellik/niteliklerdir¹⁰³. Örneğin, belirli bir not ortalamasına sahip olan hukuk fakültesi öğrencilerine burs vermek amacıyla kurulan vakıfta, fakültenin not sisteminin değişmesi amacın gerçekleşmesini engelliyor ya da önemli ölçüde güçleştiriyorsa not ortalaması koşulunun yeni duruma göre uyarlanması gerekecektir. Bu bağlamda, vakıftan yararlanabilmek için öngörülen şartlar TMK m.113/II çerçevesinde değerlendirilir¹⁰⁴. Vakıftan yararlananların çevresini vakfedenin öngörüsü dışında ve makul olanın ötesinde daraltan değişimler, ilgili koşulların da değiştirilmesini veya kaldırılmasını gerektirebilir¹⁰⁵. Buna karşın, vakfın amacını tehlikeye düşürmeyen koşulların, sırf vakıf faaliyetlerini güçleştirdikleri gerekçesiyle kaldırılması veya değiştirilmesi mümkün değildir¹⁰⁶.

TMK m.113/II (Art. 86 Abs. 2 ZGB) çerçevesinde “koşullara” müdahale edilebilmesinin hükmün ilk fıkrasına nazaran esas bakımından bir yenilik getirmediği zira düzenleme konusu koşulların zaten amacı somutlaştırmaya yaradığı, dolayısıyla TMK m.113/I kapsamında da değerlendirilebileceği ifade edilmektedir¹⁰⁷. Bu bakımdan, yukarıda açıklanan ikinci tür yüklemelere benzer bir durum söz konusudur¹⁰⁸. Ancak belirtmek gerekir ki yüklemeler bizzat vakfın yerine getirmesi gereken edimleri (davranışları), koşullar ise vakfın dışında kalan keyfiyetleri ifade etmektedir¹⁰⁹.

V. İSVİÇRE MEDENİ KANUNU’NUN İLGİLİ DÜZENLEMELERİ BAĞLAMINDA AMAÇ DEĞİŞİKLİĞİNE İLİŞKİN ÖZELLİK ARZ EDEN DURUMLAR

A. Vakfedenin Amacı Değiştirme Hakkı (Art. 86a ZGB)

İsviçre Medenî Kanunu’na 8 Ekim 2004 tarihli Federal Kanun¹¹⁰ ile eklenen Art. 86a ZGB hükmü, vakfedene belirli şartlar altında vakfın amacını değiştirebilme hakkını tanımıştır. Bunun için, vakıf senedinde amacı değiştirme yetkisinin saklı tutulmuş olması ve vakfın kurulmasından ya da vakfedenin talebi üzerine son amaç değişikliğinden itibaren en az on yıl geçmiş olması gerekmektedir. Belirtilen şartların varlığı hâlinde, yetkili Federal makam veya Kanton makamı

¹⁰⁰ Yine vakfın gelirinden amaca tahsis edilecek oranın değiştirilmesi de amaç değişikliğine tabi tutulmuştur; YHGK. 22.07.2009, E.2009/18-348 K.2009/398 (Kazancı-İçtihat).

¹⁰¹ Benzer yönde bkz.: KÖPRÜLÜ, s.597; GÜNERİ, s.105; GENÇ ARIDEMİR, s.56.

¹⁰² HAFTER, Art.86 N.8.

¹⁰³ Bkz.: RIEMER, Art.85/86 N.47.

¹⁰⁴ Bkz.: RIEMER, Art.85/86 N.47.

¹⁰⁵ HAFTER, Art.86 N.9.

¹⁰⁶ İŞERİ, s.210.

¹⁰⁷ RIEMER, Art.85/86 N.47.

¹⁰⁸ TMK m.113 (Art. 86 ZGB) hükmünün ikinci fıkrası olmasaydı dahi ilk fıkranın geniş yorumlanmasıyla aynı hukukî sonuçlara ulaşılabileceği yönünde bkz.: HAFTER, Art.86 N.7. Yükleme ve koşulları ikinci derecede amaç olarak nitelendiren görüş için bkz.: GÜNERİ, s.91 vd.; İKİZLER, s.198.

¹⁰⁹ Doktrinde bir görüşe göre, TMK m.113/II uyarınca yükleme ve koşulların kaldırılması veya değiştirilmesinde amaç değişikliğinin sübjektif kriteri ayrıca aranmaz; bu sebeple, yükleme ve koşullara müdahale edilmesi amaç değişikliğine nazaran daha kolaydır (İŞERİ, s.209; GÜNERİ, s.109-110; İKİZLER, s.198-199; AKSOY DURSUN, s.229-230). Kanımızca, bu görüşü konunun kanunda düzenleniş şekliyle bağdaştırmak zordur. TMK m.113/II’de yükleme ve koşullara müdahale edilmesinin de amaç değişikliğine ilişkin TMK m.113/I hükmüne tabi olduğu açıkça düzenlenmiştir. Burada sübjektif kriter bakımından önemli olan, vakfedenin sonraki gelişmeleri bilseydi ilgili yükleme veya koşulu mevcut hâliyle öngörmeyeceğinin söylenebilmesidir.

¹¹⁰ AS 2005 4545 (Erişim: <https://www.fedlex.admin.ch/eli/oc/2005/591/de>). Hüküm, İsviçre’de 1 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

vakfedenin başvurusu veya onun ölümüne bağlı tasarrufu üzerine vakfın amacını değiştirecektir (Art. 86a Abs. 1 ZGB). Bu noktada, Art. 86 ZGB (TMK m.113) hükmünden farklı olarak yetkili makama amaç değişikliğine gidilmesi konusunda takdir yetkisi tanınmamıştır¹¹¹; yapılacak inceleme yalnız amaç değişikliğinin şartların mevcut olup olmadığına yöneliktir¹¹². Vakfedene bu şekilde amacı değiştirebilme hakkı tanınmasının faydası, vakıf kurulurken göz önünde bulundurulmayan yeni gelişmelere göre vakfedenin tercihini değiştirebilmesidir¹¹³.

Vakfeden ilgili makama başvurusunda vakfın yeni amacını da belirtecektir; bunun yanında, takip edilecek yeni amacın vakıf senedinde önceden belirlenmesi de mümkün görülmektedir¹¹⁴. Yeni amaç, vakfın mevcut amacından tamamen farklı olabilir¹¹⁵; mevcut amaca yakın bir amacın belirlenmesi şart değildir. Hükme göre, vakfedenin birden çok defa amaç değişikliğine gitmesi de imkân dâhilindedir; ancak her bir değişiklikten sonra en az on yıl geçmiş olması gerekir¹¹⁶. Şartları mevcutsa başvuru üzerine yetkili makamın amacın değiştirilmesine karar vermesi gerekmektedir meğerki talep edilen yeni amaç hukuka veya ahlaka aykırı olsun¹¹⁷.

Amacı değiştirme hakkı, vakfedenin şahsına sıkı sıkıya bağlıdır¹¹⁸. Bu hak, üçüncü kişilere devredilemediği gibi, miras yoluyla da intikal etmez. Vakfeden bir tüzel kişi ise amacı değiştirme hakkı, en geç vakfın kurulmasından yirmi yıl sonra sona ermektedir (Art. 86a Abs. 3 ZGB). Vakıf birden fazla kişi tarafından kurulmuşsa vakfedenler, amaç değişikliğini ancak birlikte talep edebilirler (Art. 86a Abs. 4 ZGB); aralarından birinin ölmesi hâlinde amacı değiştirme hakkının hepsi için sona ereceği kabul edilmektedir¹¹⁹. Ölümüne bağlı tasarrufla amaç değişikliği istenmişse ölümüne bağlı tasarrufu açan makam, yetkili denetim makamına vakfın amacını değiştirme kararını bildirmektedir (Art. 86a Abs. 5 ZGB).

Türk doktrininde bir görüş, Art. 86a ZGB hükmünün hukukumuzda bu yönde ihtiyaç duyulan düzenleme için de yol gösterici olabileceği görüşündedir¹²⁰. Buna karşın, *kanımızca* da tercih edilmesi gereken diğer bir görüş, vakfın kurulmakla vakfedenden bağımsızlaştığı ilkesini üstün tutarak¹²¹ Türk hukukunda bu yönde bir düzenlemeye ihtiyaç olmadığını savunmaktadır¹²².

B. Esaslı Olmayan Vakıf Senedi Değişiklikleri

1. İsviçre Hukuku'nda Art. 86b ZGB Çerçevesinde Esaslı Olmayan Vakıf Senedi Değişiklikleri

İsviçre Medenî Kanunu'na yine 8 Ekim 2004 tarihli Federal Kanun'la eklenen Art 86b ZGB hükmü, vakıf senedinde esaslı olmayan değişikliklere gidilmesi bakımından kolaylaştırılmış bir yol öngörmüştür. Buna göre, gerektirici objektif sebeplerin varlığına ve üçüncü kişilerin haklarının zedelenmemesine bağlı olarak denetim makamı, vakfın en yüksek organını dinledikten sonra vakıf senedinde esaslı olmayan değişiklikler yapabilmektedir (Art. 86b ZGB). İsviçre hukukunda 1 Ocak 2006'dan itibaren yürürlükte olan bu hükmün, uygulamada kanun boşluğunu doldurmak suretiyle geçerli olan durumu¹²³ açıkça düzenlediği belirtilmektedir¹²⁴. Vakıf senedinde gerçekleşecek esaslı

¹¹¹ BBI 2003 8153, s.8169-8170; HÜRLIMANN-KAUP/SCHMID, s.383; GRÜNINGER, Art.86a N.9; EISENRING, Art.86a N.5. Buna karşın, Art 86a ZGB hükmünün aile vakıflarına, çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarına ve kilise vakıflarına uygulanamayacağı kabul edilmektedir; bkz. HÜRLIMANN-KAUP/SCHMID, s.383; GRÜNINGER, Art.86a N.2; TUOR/SCHNYDER/SCHMID, s.160. Ayrıca vakfın vergi mevzuatına göre kamusal veya topluma yararlı amaç izlediği kabul ediliyorsa yeni amacın da kamusal veya topluma yararlı olması gerektiği düzenlenmiştir (Art. 86a Abs. 2 ZGB).

¹¹² BBI 2003 8153, s.8169-8170.

¹¹³ Bkz.: GRÜNINGER, Art.86a N.3.

¹¹⁴ BBI 2003 8153, s.8169; EISENRING, Art.86a N.3.

¹¹⁵ GRÜNINGER, Art.86a N.3.

¹¹⁶ On yıllık süre dolmadan başvuru yapılması hâlinde başvurunun reddedilmeyip, yetkili makamın karar için beklemesi gerektiği yönünde bkz.: BBI 2003 8153, s.8169.

¹¹⁷ BBI 2003 8153, s.8170; EISENRING, Art.86a N.5.

¹¹⁸ BBI 2003 8153, s.8170; GRÜNINGER, Art.86a N.5; TUOR/SCHNYDER/SCHMID, s.159; EISENRING, Art.86a N.7.

¹¹⁹ GRÜNINGER, Art.86a N.8.

¹²⁰ AKBULUT, s.199-200.

¹²¹ Art. 86a ZGB hükmünün, vakıf tüzel kişiliğine hâkim olan vakfedenden bağımsızlaşma esasına müdahale oluşturduğu yönünde bkz.: HAUSHEER/AEBI-MÜLLER, s.377; HÜRLIMANN-KAUP/SCHMID, s.383.

¹²² AKSOY DURSUN, s.236. Nitekim İsviçre doktrininde Art. 86a ZGB hükmüne yönelik eleştiriler hakkında bkz.: UYAN, Göktürk: "Kaynak İsviçre Medenî Kanunu'nun Vakıflara İlişkin Hükümlerinde Yapılan Değişiklik ve Yenilikler Üzerine Bir İnceleme: Aynı Zamanda Türk Medenî Kanunu'nun İlgili Hükümlerinin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi", Uğur Alacakaptan'a Armağan, C. II, İstanbul 2008, s.714-716.

¹²³ Bkz.: BGE 103 Ib 161; PEDRAZZINI/OBERHOLZER, s.260.

¹²⁴ TUOR/SCHNYDER/SCHMID, s.160; HÜRLIMANN-KAUP/SCHMID, s.383; GRÜNINGER, Art.86b N.1; EISENRING, Art.86b N.1.

olmayan değişiklikler bakımından bu şekilde farklı bir rejim kabul edilmesi, özellikle çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarında değişen koşullara uyum sağlama ihtiyacına dayanmaktadır¹²⁵.

Vakıf senedinde hangi değişikliklerin esaslı olmayan değişiklik kabul edileceği sorusu ise kesin bir cevaba sahip değildir¹²⁶. Vakfın yapısında önemli bir değişime sebep olmayan ve vakfedenin varsayılan iradesine göre değiştirilemez nitelikte görünen hükümlerden birini etkilemeyen değişikliklerin uygulamada esaslı olmayan değişiklik kabul edildiği ifade edilmektedir¹²⁷.

Türk hukukunda da doktrinin bir kısmı -İsviçre hukukunda olduğu gibi- vakıf senedinde esaslı olmayan değişiklikler ile esaslı değişikliklerin birbirinden ayırt edilmesi gerektiği kanısındadır¹²⁸. Bu bağlamda bir görüşe göre, kanunumuzda esaslı olmayan değişiklikler bakımından boşluk bulunduğu kabul edilmeli, bu tür değişikliklerin usulünü kolaylaştıracak şekilde Art. 86b ZGB hükmünü karşılayan bir düzenleme getirilmelidir¹²⁹. Diğer bir görüşe göre ise TMK m.112/I ve 113 hükümlerinde örtülü boşluk bulunduğu kabul edilmeli ve teleolojik redüksiyon yoluyla hâkim, somut olaya göre esaslı olmayan değişikliğin şartlarını ilgili hükümlerde yer alan koşulları sınırlamak suretiyle belirlemelidir¹³⁰.

Bu bağlamda, vakfın amacına ilişkin bir değişikliğin “esaslı olmayan değişiklik” olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği sorusu ayrıca önem kazanmaktadır. Doktrinde, vakfın yardım amaçlarının genişletilmesi esaslı olmayan değişikliğe örnek gösterilebilmektedir¹³¹. *Kanımızca*, amacın bütünüyle değiştirilmesinde olduğu gibi, kapsamının maddi anlamda genişletilmesi veya daraltılması hâlinde de değişikliğin esaslı olduğu kabul edilmelidir¹³². Bununla birlikte, çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarında yararlananların vakıftan yararlanma koşullarında yapılacak değişiklikler hakkında kanun koyucu özel bir hüküm öngördüğünden (TMK m.110/V) bu konunun üzerinde ayrıca durulması gerekmektedir.

2. Çalıştırılanlara ve İşçilere Yardım Vakıflarında Yararlananların Vakıftan Yararlanma Koşullarında Yapılacak Değişiklikler (TMK m.110/V)

Bu vakıf türünün amacı, vakıftan yararlanan çalıştırılanlara ve işçilere bazı ekonomik

¹²⁵ BGE 103 Ib 161 (E.2); GRÜNINGER, Art.86b N.2.

¹²⁶ GRÜNINGER, Art.86b N.3; EISENRING, Art.86b N.2.

¹²⁷ GRÜNINGER, Art.86b N.3; EISENRING, Art.86b N.2.

¹²⁸ OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.445-446; AKSOY DURSUN, s.253-254; AKBULUT, s.227-230.

¹²⁹ AKSOY DURSUN, s.253-254. Kanun boşluğunun TMK m.1 uyarınca hâkim tarafından doldurulması, esaslı olmayan değişikliklerin objektif sebepler haklı kılmaktaysa yapılabilmesi gerektiği yönünde bkz.: OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.445-446.

¹³⁰ AKBULUT, s.227-230 (Bununla birlikte yazar, mevzuat değişikliğine gidilerek senet değişikliği sürecinin kolaylaştırılması gerektiğini de ifade etmektedir).

¹³¹ GRÜNINGER, Art.86b N.3.

¹³² Ancak vakfın amacının kapsamında gerçek anlamda değişikliğe yol açmayan, yalnız tereddütleri giderici nitelikteki şekli değişiklikler esaslı olmayan değişiklik olarak kabul edilebilir. Bkz.: Yarg. 18. HD. 08.04.2002, E.2002/793 K.2002/3691 (Kazancı-İçtihat): “*Dosyada bulunan ve noterde düzenleme şeklinde hazırlanan söz konusu vakıf senedi değişikliğinde, vakıf senedinin amaç maddesine eklenmesi istenilen ve D’de bulunan ihtiyaç sahibi kişilerin maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamayı hedefleyen (e) fıkrası ile D... Vakfı’na önemli ölçüde nakdi ve aynı katkıda bulunanların zamanla muhtaç duruma düşmeleri halinde kendilerine yardımda bulunmayı öngören (g) fıkrası vakfedenlerin iradelerini yansıtan vakıf senedinin 3.maddesindeki muhtaç ve düşkünlerin barındırılıp korunacakları darülaceze’ye yönelik amaçlar kapsamında faaliyetler olarak mütalaası mümkün ve bu bağlamda, uygulamada tereddütleri giderici nitelikte olması nedeniyle senede eklenmesi amaç değişikliği oluşturmayacağı cihetle uygun bulunmuştur.*” Bu karara atıfla doktrinde bir görüş, “uygulamada tereddütleri giderici nitelikteki değişikliklerin” amacın gerçekleştirilmesi için yapılacak faaliyetlere ilişkin vakıf senedi değişiklikleri olabileceğini ve bu hâlde TMK m.112 hükmünün uygulanması gerektiğini belirtmektedir; GENÇ ARIDEMİR, s.48-49. Ancak *kanımızca*, karara konu olan durumdaki gibi vakfın yöneldiği hedefi (ve bu bağlamda vakıftan yararlananların çevresini) ilgilendirir nitelikteki değişikliklerin TMK m.112 hükmüne altlanması isabetli olmayacaktır. Vakfedenin iradesi doğrultusunda belirlenen hedefe/amaca ulaşmak için “araç” niteliğinde görülebilen vakıf faaliyetleri TMK m.112 kapsamında değerlendirilebilirse de amacı somutlaştıran değişiklikler/eklemeler bu mahiyette değildir. Ayrıca belirtmek gerekir ki İsviçre Federal Mahkemesi de (Art. 86b ZGB hükmünün kanuna eklenmesinden önceki) bir kararında, çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakfı bünyesindeki emekli sandığının müstakil bir vakıf hâline getirilebilmesi için vakıf senedinin amaca ilişkin maddelerinde yapılan değişiklikleri esaslı olmayan değişiklik kabul etmiş ve objektif sebeplere dayanan bu yapısal değişikliği Art. 85/86 ZGB (TMK m.112/113) hükümlerinin sıkı şartlarına tabi tutmadan uygun görmüştür (BGE 103 Ib 161).

Genel olarak, vakıf senedinde yapılmak istenen değişikliğin TMK m.112 hükmüne mi yoksa TMK m.113 hükmüne mi altlanması gerektiği hususunda tereddüt yaşanırsa bunun bir yorum sorunu olduğu yönünde bkz.: YAĞCI, Kürşad: “Yargıtay Kararlarında Yönetime İlişkin Konularda Vakıf Senedi Değişiklikleri”, Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, C. III, Dernekler ve Vakıflar, Ed. Baki İlkay Engin, İstanbul 2021, s.102. Bu gibi hâllerde, senet değişikliği talebinin hangi hukuk kuralı kapsamına girdiğini tespit etmek hâkimin görevidir; aynı yönde bkz.: İKİZLER, s.205.

menfaatler (örneğin; işgöremezlik, hastalık, ölüm, doğum, kaza, evlenme, emeklilik, gıda veya giyim yardımları) sağlamaktır¹³³. Belirtmek gerekir ki TMK m.113 hükmünün uygulama alanı, prensip olarak, çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarını da kapsar¹³⁴. Bununla birlikte, TMK m.110/V hükmünde bu vakıf türü bakımından özel bir düzenleme bulunmaktadır:

“Çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarında yararlanmaların yönetime katılmaları ve vakıftan yararlanma koşulları ile ilgili hükümlerde yapılacak değişiklikler, vakıf senedine göre buna yetkili organın istemi üzerine, denetim makamının yazılı görüşü alındıktan sonra yerleşim yeri mahkemesince karara bağlanır.”

Görüldüğü üzere hüküm, çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarında yararlanmaların vakıftan yararlanma koşullarında yapılacak değişiklikleri farklı bir rejime tabi tutmuştur. Öncelikle bu düzenlemenin, vakfın amacının değiştirilmesi ve bu bağlamda TMK m.113 hükmüyle ilişkisinin tespit edilmesi gerekmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi, vakıftan yararlanabilmek için öngörülen koşullar TMK m.113/II çerçevesinde değerlendirilir¹³⁵. Keza vakıftan yararlanmaların çevresinin veya yararlanma şeklinin değiştirilmesi, TMK m.113 (Art. 86 ZGB) kapsamında amaç değişikliği niteliğindedir¹³⁶. Dolayısıyla çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarında, vakıftan yararlanma koşullarının değiştirilmesi bakımından TMK m.110/V hükmünün TMK m.113’e nazaran özel hüküm niteliğinde olduğu belirtilmelidir; bununla birlikte, hangi tür değişikliklerin bu özel hüküm kapsamında olduğu da ayrıca saptanmalıdır.

Zira TMK m.110/V hükmünde, vakıftan yararlanma koşullarına ilişkin vakıf senedi değişikliklerinin tabi olduğu usul düzenlenmekle birlikte, böyle bir değişikliğin hangi şartlara bağlı olarak karara bağlanacağı belirlenmemiştir¹³⁷. Kanımızca burada, İsviçre hukukunda esaslı olmayan vakıf senedi değişiklikleri bakımından getirilen çözümü göz önüne almak mümkündür. Nitekim İsviçre hukukunda esaslı olmayan vakıf senedi değişiklikleri bakımından farklı bir rejim kabul edilmesinin, özellikle çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarında değişen koşullara uyum sağlama ihtiyacına dayandığı yukarıda ifade edilmiştir¹³⁸. Aynı şekilde TMK m.110/V hükmünün karşılığı olan 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi’nin (903 sayılı Kanun’la değişik) m.79/II c. 2 düzenlemesine ilişkin gerekçe de bu yöndedir¹³⁹:

“...madde metnine müstahdem ve işçiler lehine yardım vakıflarında vakıf senedinde faydalanma ve tarzı idareye müteallik hükümlerin değiştirilmeleri ve yeni icaplara uydurulmalarına imkân verecek ve bu hususta tatbikatta baş gösteren ihtiyaçları karşılayacak bir fıkra ilâve edilmiştir.”

Şu hâlde, TMK m.110/V hükmünün getiriliş amacı ile İsviçre hukukunda Art. 86b ZGB hükmünün getiriliş amacı büyük ölçüde aynıdır. Her iki düzenleme, çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarında değişen koşullara uyum sağlama ihtiyacına istinaden vakıf senedi değişikliğini ağır koşullardan kurtarma amacını taşımaktadır¹⁴⁰. Dolayısıyla TMK m.110/V hükmünün uygulanmasında Art. 86b ZGB hükmünün öngördüğü esastan yararlanmak isabetli olacaktır. Buna göre, gerektirici objektif sebeplerin varlığına ve üçüncü kişilerin (vakıftan yararlanmaların) haklarının zedelenmemesine bağlı olarak vakıftan yararlanma koşullarının değiştirilmesi mümkün olmalıdır. Dolayısıyla çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarında, vakıftan yararlanmaların lehine olan değişikliklerin yapılabilmesi için TMK m.113/I hükmünün öngördüğü sıkı koşullar aranmayacaktır¹⁴¹.

¹³³ AKİPEK/AKINTÜRK/ATEŞ, s.673; İŞERİ, s.43; GÜNERİ, s.222; EDİS, Seyfullah: İşçilere Yardım Vakıfları, Ankara 1982, s.27.

¹³⁴ GÜNERİ, s.231.

¹³⁵ Bkz. yuk. IV.

¹³⁶ RIEMER, Art.85/86 N.57. Nitekim vakıftan yararlanacakların belirlenmesinin aslında amacın belirlenmesinin bir sonucu olduğu yönünde bkz.: DOĞAN, Murat: Vakıflarda Mal Varlığı, Ankara 2000, s.247. Nitekim Hatemi de vakıftan yararlanacak kimseleri ve yararlanma şartlarını “gaye” altında incelemektedir; HATEMİ, Hüseyin: Türk Hukuku’nda Vakıf Kurma Muamelesi, İstanbul 1969, s.120 vd.

¹³⁷ AKBULUT, s.231-232.

¹³⁸ Bkz. yuk. V. B. 1.

¹³⁹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem: 1, Cilt: 42, Toplantı: 4, Millet Meclisi S. Sayısı: 918, s.8.

¹⁴⁰ Ancak Art. 86b ZGB hükmünün uygulama alanının çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarıyla sınırlı olmadığı hatırlatılmalıdır.

¹⁴¹ Benzer yönde bkz. ve karş. AKBULUT, s.232. Çalışanlara yardım vakıflarında aidat ödeyen çalışanların haklarına zarar vermeyen ve yönetime ve amaca ilişkin olmayan değişikliklerin esaslı olmayan değişiklik sayılarak yapılmasının mümkün kılınması gerektiği görüşünde bkz.: OĞUZMAN/SELİÇİ/OKTAY-ÖZDEMİR, s.446 dn.461.

Yargıtay bir kararında, TRT Kurumu’nda çalıştırılanlara ve işçilere yardım amacıyla kurulmuş olan vakıfta, bu kurumun bünyesinden çıkartılıp vakıftan ilişkisi kesilen personelin kanunla yeniden TRT Kurumu kapsamına alınması

Buna karşın, çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarında da vakıftan yararlananların haklarını zedeleyen değişiklikler ancak TMK m.113 hükmünün öngördüğü koşullar varsa bu hüküm çerçevesinde yapılabilir¹⁴². Dolayısıyla vakıftan yararlananların aleyhine olan, örneğin belirli bir yardımdan yararlanmayı daha zor şartlara bağlayan vakıf senedi değişikliklerinin TMK m.110/V çerçevesinde yapılamaması gerekir. Aynı şekilde, vakfın yardım türlerinden birini tamamen kaldırması veya bunun yerine bir başkasını ikame etmesi¹⁴³ gibi değişiklikler de TMK m.113 hükmü çerçevesinde mümkün görülebilir.

Hülasa çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıfları için de amacın değiştirilmesi (ve amacı etkileyen koşul ve yüklemelerin kaldırılması veya değiştirilmesi) TMK m.113 hükmüne tabidir¹⁴⁴. Bununla birlikte, TMK m.110/V hükmü çerçevesinde gerektirici objektif sebeplerin varlığı hâlinde vakıftan yararlanma koşullarında yararlananların lehine olan değişikliklerin TMK m.113 hükmünün sıkı koşullarına bağlı olmadan yapılabilmesi gerekir¹⁴⁵.

VI. SONUÇ

Vakıfta amaç kavramı, vakıf tüzel kişiliğinin varlık temelini oluşturmaktadır. Bu bakımdan, vakfedenin başlangıçta belirlediği amacın değiştirilememesi esastır. Nitekim Türk Medenî Kanunu belirli sıkı koşulların varlığı hâlinde amacın değiştirilebilmesine olanak tanımıştır (TMK m.113/I). Vakıfta amaç değişikliğinin koşulları maddi yönden ele alındığında, başlangıçtaki amacın bütünü (esaslı şekilde) farklı bir anlam veya netice taşıyır hâle gelmesi ve buna bağlı olarak vakfın, vakfedenin iradesine açıkça yabancılaşması gerekmektedir. Bu bakımdan, vakfedenin farazi iradesine göre onun, ilgili durum veya koşul değişikliğini bilseydi vakfın amacını mevcut şekliyle belirlemeyeceği kabul edilebilir. Vakıfta amaç değişikliği için şekli yönden ise vakfın yönetim organı veya denetim makamının başvurusu üzerine diğerinin yazılı görüşü alınarak mahkeme kararı aranmaktadır. Amaç değişikliğinin koşulları oluşmuşsa yeni amaç belirlenirken yine vakfedenin farazi iradesi dikkate alınmalıdır. Buna göre, vakfedenin uyarlama anında vakfın amacını nasıl belirleyeceğinin makul şekilde tespit edilmesi gerekmektedir. Keza yeni amacın, vakfın mevcut amacına mümkün olduğunca yakın belirlenmesine de dikkat edilmelidir. Dolayısıyla vakfedenin gidermeyi arzuladığı ihtiyaç veya sağlamak istediği menfaat doğru şekilde tespit edildikten sonra yeni şartlar altında buna en uygun olan amacın benimsenmesi isabetli olacaktır. TMK m.113/II hükmü, amacın gerçekleşmesini önemli ölçüde güçleştiren veya engelleyen koşulların ve yüklemelerin kaldırılmasını veya değiştirilmesini de amaç değişikliği hükmüne tabi tutmuştur. Buna karşın, çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakıflarında yararlananların vakıftan yararlanma koşullarının değiştirilmesi bakımından TMK m.110/V hükmünün TMK m.113'e nazaran özel hüküm niteliğinde olduğu ve vakıftan yararlananların lehine olan değişikliklerin yapılabilmesi için TMK m.113/I hükmünün öngördüğü sıkı koşulların aranmayacağı kabul edilmelidir.

üzerine, ilgili personelin vakıftan yararlananlar kapsamında olduğunu belirtecek şekilde vakıf senedi değişikliğine gidilebileceğini kabul etmiş, bunun için de yetkili vakıf organında karar alınıp noterde vakıf senedi değişikliğinin düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Bkz.: Yarg. 10. HD. 01.07.2002, E.2002/6817 K.2002/7363 (Lexpera).

¹⁴² Nitekim bkz.: Yarg. 18. HD. 13.11.2006, E.2006/4117 K.2006/9016; Yarg. 18. HD. 16.12.2003, E.2003/8031 K.2003/10034 (Kararlar için bkz.: Kazancı-İçtihat).

¹⁴³ Bkz. ve *karş.* AKBULUT, s.232-233: Yazar, eğitim yardımı sağlamak amacıyla kurulan bir çalıştırılanlara ve işçilere yardım vakfında eğitim yardımı yerine örneğin erzak yardımına geçilmesini TMK m.113 hükmünün koşullarına bağlı olarak mümkün görmekte; ancak senet değişikliği usulünü TMK m.110/V hükmüne tabi tutmaktadır. *Kanımızca* bu hâlde TMK m.113 hükmü maddi koşul ve usulüyle bir bütün olarak uygulanmalıdır.

¹⁴⁴ 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesine tabi vakıflarda yararlananlara sağlanması gereken asgari menfaatlerin kanunen belirlendiği yönünde bkz.: EDİS, s.32.

¹⁴⁵ 506 sayılı Kanun'un geçici 20. maddesine tabi vakıfların senet değişikliklerinde Vakıflar Yönetmeliği m.14/III hükmüne uyulması gerektiği hususunda bkz.: AKBULUT, s.231,233.

KAYNAKÇA

- AKBULUT, Pakize Ezgi: Vakıf Senedinin Tamamlanması ve Değiştirilmesi, İstanbul 2020.
- AKINTÜRK, Turgut: “Şart ve Mükellefiyet Kavramları Üzerinde Bir İnceleme”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XXVII(3), 1970, s.219-247.
- AKİPEK, Jale/AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya: Türk Medenî Hukuku, C. I, Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku, 14. Bası, İstanbul 2018.
- AKSOY DURSUN, Sanem: Vakfın Örgütlenmesi ve İşleyişi, İstanbul 2021.
- AKÜNAL, Teoman: Türk Medenî Hukukunda Tüzel Kişiler, İstanbul 1995.
- ALTUNKAYA, Mehmet: “Vakıflar Kanunu Tasarısı Üzerine Düşünceler”, Prof. Dr. Hüseyin Ülgen’e Armağan, C. II, İstanbul 2007, s.1679-1712.
- Basler Kommentar, Zivilgesetzbuch I, 6. Auflage, Hrsg. Thomas Geiser, Christiana Fountoulakis, Basel 2018 (Atıf: GRÜNINGER, Art. 85/86).
- DOĞAN, Murat: Vakıflarda Mal Varlığı, Ankara 2000.
- DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan: Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku, İstanbul 2020.
- EDİS, Seyfullah: İşçilere Yardım Vakıfları, Ankara 1982.
- EGGER, A.: Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, C. I, Einleitung und Personenrecht, 2. Auflage, Zürich 1930.
- GENÇ ARIDEMİR, Arzu: “Vakfın Amacının Değiştirilmesine İlişkin Hukuki Sorunlar ve Yargıtay’ın Bakışı”, Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, C. III, Dernekler ve Vakıflar, Ed. Baki İlkay Engin, İstanbul 2021, s.37-61.
- GUTZWILLER, Max: Die Stiftungen, Schweizerisches Privatrecht, Bd. II, Einleitung und Personenrecht, Basel-Stuttgart 1967.
- GÜNERİ, Hasan: Türk Medenî Kanunu Açısından Vakıfta Amaç Kavramı ve Amacına Göre Vakıf Türleri, Ankara 1976.
- GÜRSOY, Kemal Tahir: “Ölüme Bağlı Tasarruflarda Şart ve Mükellefiyetler”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, X(1), 1953, s.457-541.
- Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Personen- und Familienrecht – Partnerschaftsgesetz, 3. Auflage, Hrsg. Peter Breitschmid, Alexandra Jungo, Zürich 2016 (Atıf: EISENRING).
- HATEMİ, Hüseyin: Türk Hukuku’nda Vakıf Kurma Muamelesi, İstanbul 1969.
- HAUSHEER, Heinz/AEBI-MÜLLER, Regina E.: Das Personenrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, 4. Auflage, Bern 2016.
- HÜRLIMANN-KAUP, Bettina/SCHMID, Jörg: Einleitungartikel des ZGB und Personenrecht, 3. Auflage, Zürich-Basel-Genf 2016.
- İKİZLER, Metin: “Vakıf Senedinde Değişikliğe Gidilmesi (TMK m.107, 112 ve 113’ün Kapsamı ve Birbirleriyle İlişkisi)”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XI(1-2), 2007, s.165-208.
- İKİZLER, Metin/KURBAN, Yasin: Eski ve Yeni Vakıflar Hukuku, Ankara 2020.
- İŞERİ, Ahmet: Türk Medenî Kanununa Göre Vakıf (Tesis), Ankara 1968.
- Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch: Einleitung (GMÜR Max) - Personenrecht (HAFTER Ernst), 2. Auflage, Bern 1919 (Atıf: HAFTER).
- KÖPRÜLÜ, Bülent: Medenî Hukuk: Genel Prensipler – Kişinin Hukuku, 2. Bası, İstanbul 1984.
- OĞUZMAN, M.Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe: Kişiler Hukuku, 19. Bası, İstanbul 2020.
- ÖĞÜZ, Tufan: Türk Hukukunda Vakıf Tüzel Kişiliğinin Hukuki Esasları, İstanbul 2007.
- ÖZ, Turgut: “Vakfın Amacına İlişkin Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi”, Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, C. III, Dernekler ve Vakıflar, Ed. Baki İlkay Engin, İstanbul 2021, s.7-30.
- ÖZSUNAY, Ergun: Medenî Hukukumuzda Tüzel Kişiler, 5. Bası, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1982.
- PEDRAZZINI, Mario M./OBERHOLZER, Niklaus: Grundriss des Personenrechts, 3. Auflage, Bern 1989.
- REBER, Markus/HURNI, Christoph: Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Materialien zum Zivilgesetzbuch, C. II, Bern 2007.
- RIEMER, Hans Michael: Das Personenrecht, Die juristischen Personen, Die Stiftungen: Systematischer Teil und Kommentar zu Art. 80-89bis ZGB, 3. Auflage, Bern 1975.
- SAYMEN, Ferit H.: Medenî Hukukumuzda Hükmi Şahıslar, İstanbul 1944.
- SEROZAN, Rona: Tüzel Kişiler, Özellikle: Dernekler ve Vakıflar, İstanbul 1994.
- TUOR, Peter/SCHNYDER, Bernhard/SCHMID, Jörg/JUNGO Alexandra: Das Schweizerische Zivilgesetzbuch, Zürich-Basel-Genf 2015 (Atıf: TUOR/SCHNYDER/SCHMID).

- UYAN, Göktürk: “Kaynak İsviçre Medeni Kanunu’nun Vakıflara İlişkin Hükümlerinde Yapılan Değişiklik ve Yenilikler Üzerine Bir İnceleme: Aynı Zamanda Türk Medeni Kanunu’nun İlgili Hükümlerinin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi”, Uğur Alacakaptan’a Armağan, C. II, İstanbul 2008, s.667-720.
- YAĞCI, Kürşad: “Yargıtay Kararlarında Yönetime İlişkin Konularda Vakıf Senedi Değişiklikleri”, Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları, C. III, Dernekler ve Vakıflar, Ed. Baki İlkay Engin, İstanbul 2021, s.67-109.
- ZEVKLİLER, Aydın/ACABEY, M.Beşir/GÖKYAYLA, K. Emre: Medeni Hukuk: Giriş – Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku – Aile Hukuku, Ankara 2000.

Elektronik Kaynaklar:

<https://lib.kazanci.com.tr/kho3/ibb/anaindex.html> (Kazancı-İçtihat)

<https://www.lexpera.com.tr/> (Lexpera)